

Szabad Gondolat

ANTROPOZÓFIA
NEVELÉSMŰVÉSZE
SZOCIÁLIS ÉLET

2009. szeptember

Antropozófia

Thomas Meyer: Rudolf Steiner „legsajátabb” missziója – reinkarnáció és karma

Világhelyzet

Ertsey Attila:
A Baader–Meinhof-csoport, avagy '68 misztériuma

Pedagógia

Werner Kuhfuss:
A férfi és a női mivolt az óvodában

Gyógyászat

Dr. Grethe Stavenhagen:
Az emberi tevékenységek vizsgálata terápiai szempontból

Melléklet

Világtörténelem a Mihály-kor hajnalán
A teozófiai mozgalomtól az antropozófiai mozgalomig
1909-2009

12/3

TARTALOMJEGYZÉK

ANTROPOZÓFIA

1909–2009 Centenárium megemlékezés Thomas Meyer részvételével	1
Könyvbemutató	6
Thomas Meyer: Rudolf Steiner „legsajátabb missziója” – reinkarnáció és karma	12

VILÁGHELYZET

Ertsey Attila: A Baader–Meinhof-csoport, avagy '68 misztériuma	15
--	----

PEDAGÓGIA

Werner Kuhfuss: A férfi és a női mivolt az óvodában	22
Győrffy Gábor: Szociálisról és antiszociálisról	25

GYÓGYÁSZAT

Dr. Grethe Stavenhagen: Az emberi tevékenységek vizsgálata terápiai szempontból	28
---	----

KÖZLEMÉNYEK, HÍREK

35

MELLÉKLET

Világtörténelem a Mihály-kor hajnalán
A teozófiai mozgalomtól az antropozófiai mozgalomig
1909–2009

SZABAD GONDOLAT

Az antropozófia, nevelésművészet és szociális élet folyóirata

Szerkesztőbizottság:

Buella Mónika, Ertsey Attila, Frisch Mihály, Galántai Ágnes,
Kádas Ágnes, Kálmán István, Stráma Éva, Tóth Márk

Kiadja: Natura-Budapest Kft.

Felelős kiadó: Tóth Márk

Felelős szerkesztő: Buella Mónika

Borító és tördelés: TérMűves Bt. – eMeLA

Nyomdai munka: Kintner Attila

ISSN 1418 4443

Olvasói levelek, hirdetések, információ:

a szerkesztőség címére lehet beküldeni

1089 Budapest, Bláthy Ottó u. 41., Tel: 303-77-46

Honlap: www.szabadgondolat.hu, E-mail: info@szabadgondolat.hu

A Szabad Gondolatban megjelent minden szerzői mű az 1999. évi LXXI. törvény (a szerzői jogról) hatálya alá tartozik. 34.§ (1) „A mű részletét – az átvevő mű jellege és célja által indokolt terjedelemben és az eredetihez híven – a forrás, valamint az ott megjelölt szerző megnevezésével bárki idézheti.”

Beküldött írásokat nem küldünk vissza, és nem őrzünk meg.

Előfizethető a szerkesztőségben.

Éves előfizetési díj: 3000 Ft (postaköltséggel együtt)

ANTROPOZÓFIA

1909–2009 CENTENÁRIUMI MEGEMLÉKEZÉS

THOMAS MEYER RÉSZVÉTELÉVEL*

Száz évvel ezelőtt Budapesten járt Rudolf Steiner, aki akkor a Teozófiai Társaság Német Szekciójának az elnökeként vett részt a Társaság Nemzetközi Kongresszusán. A centenáriumból *Világtörténelem a Mihály-kor hajnalán – A teozófiai mozgalomtól az antropozófiai mozgalomig* címmel nyilvános ünnepség keretében emlékezett meg a Szabad Gondolatok Háza.* A rendezvény szervezőinek – a szereplés miatti izgalmak ellenére – külön örömet okozott, hogy a megemlékezés telt házzal folyhatott le. Sőt talán egy kicsit még többen is voltunk! De reménykedünk, hogy a résztvevőkkel az esetleges kellemetlenségeket feledtette az ünnepség fénye.

Szintén örömmel kapcsolódott előadásával a megemlékezéshez a meghívott vendég,

Thomas Meyer úr. A vendégek köszöntése után elmondta, hogy sajnos magyar nyelvismeret hiányában nem volt abban a helyzetben, hogy az előadásból túl sokat értsen, de természetesen a nevek, évszámok és képek alapján alkotott egy fogalmat magában arról, hogy mi lehetett a tartalma. Ennek alapján úgy ítélte meg, hogy a résztvevők pontos képet kaptak a Teozófiai Társaság létrejöttéről, az 1909-es év körül zajlott eseményekről. Ebből kiindulva beszélt arról a tényről, hogy minél többet tudunk egy személyről és arról, amit véghez vitt, annál nehezebb azzal számolnunk, hogy ez a személy fejlődik. Ugyanis ha elhangzik egy név, akkor többnyire azokra a dolgokra gondolunk vele kapcsolatban, amelyek a múlthoz tartoznak. Az viszont többnyire nehézséget okoz, hogy az illető individualitásnak – aki a személyiség mögött áll – a fejlődését is szemügyre vegyük. Rudolf Steiner számára nagyon világos volt ez a nehézség, hogy ha valaki ki mond egy nevet, akkor rengeteg képzet merül fel bennünk, amelyek azonban mind a múlt-hoz tartoznak.

Steiner előadásaiban gyakran találkozunk azzal a helyzettel, amikor hosszan beszél valakiről úgy, hogy az illető nevét csak jóval később mondja ki. Sokszor talán csak az előadás végén derül ki a hallgatóság (olvasó) számára, hogy kiről is beszélt. Hiszen ha például rögtön az elején elmondaná, hogy Schillerről fog beszélni, valószínűleg sok olyan képzet jelenne meg a hallgatóságban, aminek nincs jelentősége abból a szempontból, amiről ő beszélni akar, és ez esetleg még zavart is okozna. A jövőbeni fejlődés többnyire nem jelenik meg előttünk, amikor egy név hallatán képzeink támadnak. Az antropozófia egy fejlődési impulzus, és ebben áll tulajdonképpen a keresz-

* A megemlékezésen elhangzott szöveg a lap mellékletében olvasható.

ténység krisztusi jellege. Az antropozófia megmutathatja nekünk, hogy mindent a fejlődés szempontjából kell szemügyre vennünk. Fejlődésünk legnagyobb akadálya, hogy az emberekről (illetve mások rólunk) lezárt képekkel rendelkezünk azzal az illúzióval, hogy igen, ismerem, tudom, hogy ki a másik.

A megemlékezésben hallhattunk arról, hogy hogyan fejlődött 1909-ig Blavatsky és még sokan mások. Ahhoz azonban, hogy a képzeink ne rögzüljenek mentálisan erre a pontra, érdemes foglalkoznunk ezeknek a személyiségeknek a további fejlődésével is. Nem közömbös például szemügyre venni azt az időpontot, amikor Annie Besant meghalt. Ugyanis ez abban az évben történt, amelyről Steiner azt mondta, hogy ettől kezdve az éteri Krisztus megjelenése átélhetővé válik az emberek számára. Ez az 1933-as év. Ebben az évben lépett át Besant a szellemi világba. Steinertől tudjuk, hogy halála után az ember átéli visszafelé az életét. Eszerint Besantnak ekkor át kellett élnie a visszatekintésében azt az időt is, amit Steinerrel közösen élt meg. És mivel ebben a visszatekintésben a lélek fordított sorrendben éli át az életét, Besantnak először a katasztrófa fázisát kellett átélnie, az 1912–11–10-es éveket, és csak aztán a korábbi éveket, amelyekben Rudolf Steinerrel egy nagyon mély pozitív kapcsolata volt. Ebben a kapcsolatban szerepet játszott különböző korábbi földi inkarnációknak az ismerete is. Besant magát az újra megtestesült Giordano Brunóként élte meg, amiről Rudolf Steiner tudott, és amit helyesnek is tartott. Ha tehát mindezt tudjuk, hogy a halál után hogyan tekint vissza egy lélek az életére, és így gondolunk egy személyiségre, akkor ennek a rátekintésnek a révén sokkal mélyebben tudjuk értékelni az igazságot. És ha ezt a szempontot komolyan vesszük, akkor az antropozófia révén sokkal mélyebb kapcsolatba kerülhetünk a Krisztus-lénnyel.

Ilyen szempontból érdemes tovább foglalkozni Krishnamurti személyiségével is, aki 1929-ben véghez vitt egy bátor tettet. Lemoncított mindarról, ami rendelkezésére állt – presztízsről, hírnévről, pénzről, befolyásolási lehetőségről. Annie Besant halála után, a '30-as években megkérdezték tőle, hogy tanulmányozta-e Rudolf Steinert. Azt válaszolta, hogy nem, de Besant nagyra értékelte Steinert. Azután pedig valami nagyon figyelemreméltót

mondott. Beszélt valakiről, aki sokkal nagyobb, mint mi valamennyien, aki keresztülment a golgotai misztériumon. Ez egy olyan kijelentés, ami sejtetni engedi, hogy Krishnamurti a Krisztushoz való viszonyát illetően keresztülment egy fejlődésen. A halála után pedig ez a fejlődés talán még sokkal intenzívebben folytatódik. Rá vonatkozóan is

érdekes feltenni a kérdést, hogy mikor is halt meg. Ugyanis ez egy olyan napon történt, ami szimbolikusan a Besanttal való karmikus kapcsolatára utal, hiszen február 17. Giordano Bruno halálának a napja is.

H. P. Blavatskyról még ennél is világosabban ki lehet jelteni, hogy a halála után egy fejlődési változáson ment át, úgyszólván az antropozófiái mozgalom munkatársává vált. Ezt láthatjuk Rudolf Steiner néhány megnyilvánulásából is. Megemlíti például egy teozófus hölgyet, aki épp Blavatskyn keresztül jutott el hozzá és az antropozófiához. Amikor ez a hölgy Blavatsky könyveit tanulmányozta – ahogy erről maga beszélt Steinernek –, állandóan érzékelt egy szellemi kezet, amelyik őt vezette. Steiner, miután meghallgatta a hölgyet, azt válaszolta, hogy maga Blavatsky szelleme vezette őt hozzá. Blavatsky szelleme a halála után érdekelt volt abban, hogy a tanítványai és mások is minél többen rátaláljanak Steinerre és az antropozófiára. Azt mondhatjuk, hogy a halála után Steinernek egy tanítványává, bizonyos munkatársává vált. Ez mutatja, hogy esetében egy mélyen igazságot kereső individualitásról van szó.

Ebből is érzékelhetjük tehát, hogy ha meg akarunk érteni egy individualitást, akkor úgy kell rátekintenünk, mint olyan valakire, aki egy folyamatos, állandó fejlődési lehetőséggel rendelkezik. (Ez a fejlődés persze nem mindig

azonos irányba mozdul. Tudjuk, hogy Steinernek is voltak tanítványai, akik később az ellenségeivé váltak.)

Ezután az előadó néhány gondolatot hozzákapsolt az eddigiekhez arra vonatkozóan, hogy ma, 1909 után száz évvel, milyen helyzetben vagyunk.

1909-ben, ahogy arról a megemlékezésben is szó volt, Krisztus lényének a tagadása került előtérbe. Ugyanakkor a reinkarnáció valódi megtagadásáról is szó volt. A teozófusok nem értették meg, hogy Krisztus olyan lény, aki nem reinkarnálódik. Csak egyszer inkarnálódott, és ezt a tulajdonságot két másik lénnyel is megosztja, Luciferrel és Ahrimánnal. Erre a három lényre nem alkalmazható a reinkarnáció fogalma.

Ma – száz évvel később – a szellemi harcban egy új perspektíva is megjelenik. A szellemi küzdelem most erőteljesen arra irányul, hogy az ember megtalálja az antropozófia igazi alapját, és ezt az igazi antropozófiát megőrizze. Hogy az antropozófiában megragadjuk az örökkévalót.

Gyakran találkozunk ma azzal, hogy egyre többen úgy gondolják, hogy az antropozófia 1900-ban jelent meg, és 1925-ig volt itt, annak a kornak a szülöttje volt. Azóta eltelt 80–100 év, sok minden történt, a dolgok megváltoztak. Például az is, hogy Steiner a holokauszt előtt beszélt. Azóta minden megváltozott. Az antropozófiái mozgalomban, még vezető személyiségek között is vannak, akik felteszik azt a kérdést, hogy van-e örökkévaló princípium az antropozófiában. Érezhető, érzékelhető az a tendencia, hogy az antropozófiát is be akarják vonni azoknak a jelenségeknek a körébe, amelyek az idők során állandóan változnak és átalakulnak.

A centenáriumi megemlékezés és ezzel együtt Meyer úr előadása épp a pünkösdi időszakban volt, amiről az előadó kijelentette, hogy az egész év során arra talán ez a legjobb időszak, hogy elgondolkozzunk azon, mi az, ami az idő és az idő változása fölött áll, ami örökkévaló jelleget hordoz. Szellemi és örök – alapjában véve rokon értelmű szavak, de vajon vagyunk-e olyan helyzetben, hogy a szellemit és az „örök”-öt gondolni tudjuk. Bizonyos szinten annak hatása alatt vagyunk, ami a történelem során 869-ben lejátszódott. Ezért nem olyan könnyű a szellemi és a lelki között gyakorlatilag különbséget tenni. Ahogy a test a tér

világába van beleállítva, a lelki az, ami az időben zajlik és változik. A testnek a térhez van köze, a léleknek az időhöz, és a szellem mind ezek fölött az örökkévalóval áll kapcsolatban. És a pünkösdi időszak az, amikor leginkább ideje van annak, hogy ezzel a harmadikkal, az örökkévaló elemmel foglalkozzunk.

1909-ben beszélt Steiner Buddháról, a reinkarnáció nagy tanítójáról (a „Buddhától Krisztusig” című előadás-sorozatában). Ugyanakkor létezik egy másik nagy beavatott is, aki nem azzal foglalkozik, ami ismétlődően belép az időbe, hanem azzal, ami az örökkévalóságban marad, és ott működik. Steiner 1909-ben ezt a másik beavatottat is jellemzi a müncheni ciklusban, a „Kelet a Nyugat fényében” című előadás-sorozatban. Ő Szkitiánosz.

Ma abban a helyzetben vagyunk, hogy nemcsak azt kell kérdeznünk, mi az, ami az újbóli megtestesülésekbe belemegy – amit természetesen nagyon komolyan kellene tanulmányozni –, hanem sokkal intenzívebben e mellé kellene lépnie annak, hogy tanulmányozzuk egy emberen azt, ami nem lép bele ebbe az időbeli áramlásba, ami örökkévaló. Rudolf Steinernek vannak utalásai erre vonatkozóan. Azt mondhatnánk, hogy ez az ember tulajdonképpen lényéhez tartozik.

Ha a karma és reinkarnációs kérdésekkel foglalkozunk, akkor jó, ha azokon a tényeken túl, ami a különböző megtestesülésekre vonatkozik, föl tudunk tekinteni arra az örökkévalóra is, ami nem megy bele ezekbe az ismétlődő megtestesülésekbe. Így jó alapot nyerhetünk ahhoz, hogy felismerjük, ami egyre inkább előtérbe kerül a mi korunkban: a gonosz, ami egyre erőteljesebben működik.

Száz évvel ezelőttről származik Steinernek egy fontos metodikai kijelentése: a világtervben minden jó. A gonosz csak az időben tud működni. Aki azt hiszi, hogy létezik egy örök gonosz, az fölcseréli az időt és az örökkévalóságot. Manapság csaknem mindannyian hajlamosak vagyunk erre, mert a konstantinápolyi zsinat hatása még ma is él. Ez a hatás pedig az, hogy a szellemet és a lelket egymásba préseli, úgyhogy a különbségtevés, a megkülönböztetés ugyan fogalmilag talán lehetséges, de ezáltal még nem tud élménnyé válni úgy, ahogy ezt az élményt Steiner leírta. Ha azon fáradozunk, hogy ezt az örökkévalót magunkban és a világban megközelítsük, egy olyan szempontra, olyan álláspontra helyezkedünk, ami túl van a

jó-rossz kettősségén. Ha viszont nincs ilyen szempontunk, akkor a gonosszal szemben emocionálisan fogunk viselkedni. Két fő emóció létezik, ami ilyenkor fellép: a félelem és gyűlölet. A szellemtudományból azonban tudhatjuk, hogy a gonoszt gyűlölni, vagy félni tőle azt jelenti, hogy bizonyos fokig a hatalmában, az uralma alatt állunk. Ha például gyűlöljük Ahrimánt, akkor luciferi befolyással tekintünk Ahrimánra. Ha félünk Lucifertől, akkor Ahrimán befolyása alatt állunk. De ha tudjuk, hogy mind a kettőt magasabb szintről beleengedték a fejlődésbe, vagy másképp szólva, engedélyt kaptak, hogy működjenek, akkor elkezdhetünk bánni ezekkel az erőkkkel félelem és gyűlölet nélkül.

Nem kell kizárni, tagadni ezeket a gonosz erőket, hanem meg kell tanulnunk meghatározni a befolyásukat. Ha ezt nem tanuljuk meg, akkor ők fogják meghatározni azt, hogy hogyan tudnak minket befolyásolni. Arra az álláspontra kell helyezkednünk, hogy végső soron a gonosz a világtervben jó. Azon a szinten, ahol a magasabb szellemi hatalmak működnék, akik az egész világfejlődés alapját meghatározták, minden jó. Ha ezt bátran a tudatunkban tartjuk, megtudhatunk valamit, amit Rudolf Steiner az önmegismerésünk számára ajánlott. Ugyanis abban a pillanatban, amikor saját magunkkal foglalkozunk, hogy önismeretet gyakoroljunk, az a nagy veszély áll fenn, hogy nagyon luciferi irányba, tehát meleg érdeklődéssel tekintünk magunkba. Ezzel a veszéllyel szemben – mondta Steiner – bátorságra van szükségünk, hogy egy kicsit ahrimánivá váljunk. Saját magunkat egy bizonyos hidegvérűséggel szemléljük. Ezt nem tudja megtenni egy pillanatra sem az, aki fél az ahrimáni erőttől. Tehát tudatosan, bizonyos mennyiségű ilyen fajta erőt használnunk kell, hogyha önismeretre törekszünk. Ahelyett azonban, hogy az önismeret gyakorlása során ezt meg tudnánk tenni, többnyire az ellenkezőjét tesszük. A többiek szemléljük hidegvérűséggel. *(Ez valahogy nem esik olyan nehezűnkre.)* Nem esik nehezűnkre kijelenteni, hogy Annie Besant, Leadbeater, Krishnamurti mindent rosszul csináltak. Persze az helyes lehet, hogy megállapítsuk, hogy amit csináltak, az hamis volt. És ilyen esetben minden további nélkül rendelkezésünkre áll a józanság. Ezt a józanságot azután azonban befelé kell fordítani, és érdeklődéssel utánamenni, követni,

hogy hogyan lehetséges, hogy olyan valaki, mint Blavatsky vagy Annie Besant, egy tévedés áldozatául esik.

Erre a néhány szempontra szükségünk van, mert egy fontos esemény felé közeledünk. Ez az esemény Ahrimánnak az egyetlen és első inkarnációja a történelemben. Ezért fontos lenne, hogy minél több ember minél többet tanuljon, illetve tudjon erről az inkarnációról. Ami azonban nem sikerülhet, ha félelemmel tekintünk rá. Ennek az eseménynek be kell következnie. Éppolyan szükségszerű, mint Lucifer inkarnációja volt vagy Krisztusé. Ez a három inkarnáció egy belső kapcsolatban áll egymással. És ha valamit meg tudunk érteni Ahrimán inkarnációjának jelentőségéről, akkor még mélyebben meg tudjuk érteni a golgotai misztériumot és Lucifer inkarnációjának a jelentését, fontosságát is. Ami nehézséget okozhat, az az, hogy új képességre van szükségünk az ahrimáni lény által hozott veszélyekkel szemben, nem elegendő, amit a luciferi lényel szemben kellett kifejlesztenünk.

Az emberiségnek volt körülbelül 3000 éve, hogy megismerkedjen valamelyest a luciferi lényel, annak veszélyeivel, és azzal valójában bánni tudjon. Luciferrel szemben segített és segít a legtagabb értelemben vett lojalitás. Egy bizonyos határon túl Ahrimánnal szemben a lojalitás nem elég. Egyetlen dolog van, ami az emberrel szemben Ahrimánt egy bizonyos határok közé szorítja: az ahrimáni lénynek a tiszta, emóciómentes megismerése.

Steiner IV. Misztériumdrámájában Ahrimán különböző fokokon jelenik meg. Végig halad a színpad hátterében, senki nem látja, de a hatása jelen van. Vannak emberek, akik szellemi látással látják őt, de nem bizonyosak abban, hogy kit látnak. Ilyen módon is tud hatni. Ez a tény a legnagyobb stílű átváltozó művészetre

utal. Ahrimánnak csak abban a pillanatban kell meghátrálnia, amikor valaki pontosan látja őt, és tudja is, hogy kivel áll szemben. Ez csak akkor lehetséges, ha valóban nagyon komolyan törekszünk arra, hogy megismerjük egyik oldalról azt, ami bennünk örökkévaló. Vagyis hogy olyan szívet tudjunk teremteni magunkban, ahonnan teljes nyugalommal meg tudjuk szemlélni azt, ami közelít felénk. Ez a gonosszal való küzdelem az, ami ezekben a századokban egyre fontosabbá fog válni. Más oldalról pedig azon kell igyekeznünk, hogy elégedettek legyünk.

Az „Ötödik Evangélium” címmel megjelent ciklusból láthatjuk, hogy a luciferi inkarnációt szinte minden ember átáludta. Az egész golgotai misztériumot is átálmodták a Krisztushoz közelállók. Csak a Pünkösöd volt az az időpont, amikor visszatekintve elkezdtek fölfogni, hogy mi volt az, amit átéltek. Az ahrimáni inkarnációval a legtöbb embernek éberem, tiszta tudattal kellene szembenéznie, hogy tudja, mi történik. A legfontosabb és a leggyümölcsözőbb lehetőség pedig arra, hogy ezzel az inkarnációval éberem és tudatosan tudjunk szembeállni az, ha azt tanulmányozzuk, ami bennünk és a világban örökkévaló.

Befejezésként az előadó utalt a délutáni könyvbemutatóra, ahol két könyv került bemutatásra. Az egyiknek a témája a szellemi tudat. Hogy hogyan tudunk ma kivívni egy szellemi tudatot. A másik könyv pedig Helmuth von Moltkéval foglalkozik. Ahhoz kapcsolódva, ahogy az előadás elején szó volt az individualitások fejlődéséről, a halál utáni fejlődésről, elmondhatjuk, hogy a „Moltke-könyv” épp azt a lehetőséget adja számunkra, hogy követhessük ennek az individualitásnak a halál utáni fejlődését. A feladatok egyike, amit ez az individualitás a halál után egészen világosan

megfogalmaz és kimond a mi korunk számára, hogy dolgozzunk a közép-európai és a szláv elem harmonizálásán.

Ludwig Polzer Hoditznak egyszer azt mondta Rudolf Steiner, hogy a legjobb, amit a magyarok csináltak a Monarchia ideje alatt, az az, hogy időről időre megfékeztek a Habsburgok katolikus impulzusát. Amit azonban elmulasztottak, nem más, mint a szláv elemnek a harmonizálása. A történelemből látjuk, hogy a magyarok, mint a szláv népek is, elszenvedői a bolsevizmusnak. De a különbség az általam ismert szláv népekhez képest az, hogy a magyaroknál megjelent egy olyan fajta ellenállás, ami máshol ismeretlen. És ehhez hozzávesszük most, hogy ez a hihetetlen jelentős könyv, ami az individualitás halál utáni fejlődéséről szól, először itt Magyarországon jelent meg. Száz évvel a budapesti kongresszus után Magyarországon, a magyaroktól kiindulhat szellemi értelemben egy galvanizálási folyamat a keleti szlávok számára. Itt Magyarországon most ezeknek a könyveknek a tanulmányozása egy bizonyos lehetőséget kínál az ebben a szellemi értelemben vett galvanizálási folyamat számára. A magyarok a mai helyzetben ezáltal hídépítők lehetnek a közép-európai elem és a között, ami a szlávok jövője lehet. Természetesen csak olyan magyarok számára lehetőség ez, akik nem gondolják úgy, hogy a mai helyzet az Európai Unión belül valamire is megoldást adhat. (Ez a történet nem más, mint egy Európában itt maradt amerikanizmus.)

A fentieket Stráma Éva írta az előadáson készített jegyzetei alapján

KÖNYVBEMUTATÓ

Pütkösdfőn két új könyv ünnepélyes bemutatására került sor a Szabad Gondolatok Házában:

Az új évezred fénye – Helmuth von Moltke élete, munkássága és halál utáni közlései – A XXI. század emberiségének feladatáról

Thomas Meyer szerkesztésében az Arkánium Kiadó által,

Walter Johannes Stein: A világtörténelem a Szent Grál fényében – A kilencedik század című könyv pedig az Ita Wegman Alapítvány és a Natura-Budapest Kft. kiadásában jelent meg.

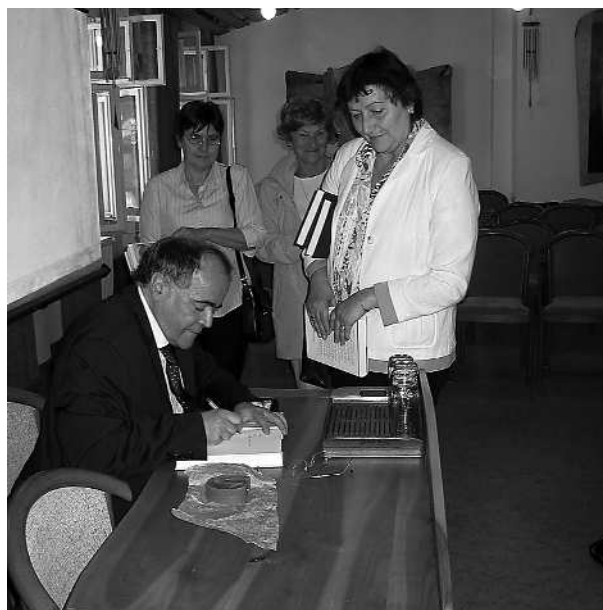
A rendezvény szervezői örömmel látták, hogy a sok érdeklődő megtöltötte a Házat. A megnyitó után a meghívott vendégek közül többen is felszóltak, így Bistey Zsuzsa, Wirth-Veres Gábor, Scherák Mari, Győrffy Gábor és természetesen Thomas Meyer úr is mondott beszédet.

Frisch Mihály megnyitó beszédében elmondta, hogy nagy jelentőséget tulajdonít annak, hogy ezt a két könyvet éppen Pütkösdkor és épp a délelőtti centenáriumi megemlékezés lezárásaként mutathatjuk be.

Az Ita Wegman Alapítvány már több mint 10 könyvet kiadott az elmúlt időszakban. És még többször kapta többektől is azt a kérdést, hogy ezt vagy azt a könyvet miért nem adja ki. Azonban ez az Alapítvány mint feladatot, a könyvkiadást soha nem határozta el. „Inkább arról van szó, hogy voltak könyvek, amelyek megtaláltak minket, amelyekre azt mondtuk, hogy elengedhetetlennek tartjuk a megjelenését” – hangzott el. A Stein-könyv is egy ilyen könyv. „Talán azt mondhatnám – folytatta Frisch Mihály –, hogy fontosnak tartottuk olyan könyvek kiadását, amelyek valamilyen szellemi összefüggésben vannak a Magyar Antropozófia vagy a magyarság történetével. Olyan személyek által írt vagy róluk szóló könyveket, amelyek a közép-európai feladathoz kapcsolódtak. De még inkább azt mondhatom, hogy egyszerűen csak figyelünk, és ha egy könyv megtalál bennünket, nagy örömmel – mint ahogy ezt a könyvet is – kiadjuk.”

Wirth-Veres Gábortól, a Stein által írt könyv fordítójától megtudtuk, hogy ő maga is itt vehette kezébe a könyvet először, ami büszkeséggel töltötte el. Beszédében elsőként köszönetet mondott azoknak, akik segítettek a fordítási munkáját részben anyagilag, részben pedig azzal, hogy a szöveget átolvasták, értelmezték és lektorálták.

Elmondta, hogy a fordítási munka kezdetén még nem igazán érzett lelkesedést, de valahol a

negyedik fejezetnél kezdte egyre inkább átérezni, milyen megtisztelő feladatot kapott. A IX. századról tudhatjuk, hogy az emberiség történetében kiemelkedő jelentősége van. Stein pedig olyan tudományos alaposággal kutatta fel a forrásokat, és rendszerezte azokat, hogy a munka során egészen meggyőzővé váltak a közlések a fordító számára. Ráadásul ezt a kutató munkát Stein egy olyan korban végezte, amikor nemhogy internet nem volt, de nem volt fax és fénymásoló sem, tehát a legjobb forrást személyesen kellett megkeresnie és megvizsgálnia. Hogy ez milyen munka, arról maga a fordító is szerezhetett egy kis fogalmat, hiszen a könyv fordításához óriási segítséget jelentett az internet, ahol utána tudott nézni bizonyos adatoknak, hivatkozásoknak. Így talált például egy közép-felnémet/német szótárt, és ennek a segítségével tudta lefordítani azokat a mondatokat, amelyeket Stein a történeti hűség kedvéért eredeti nyelven iktatott be a könyvbe.

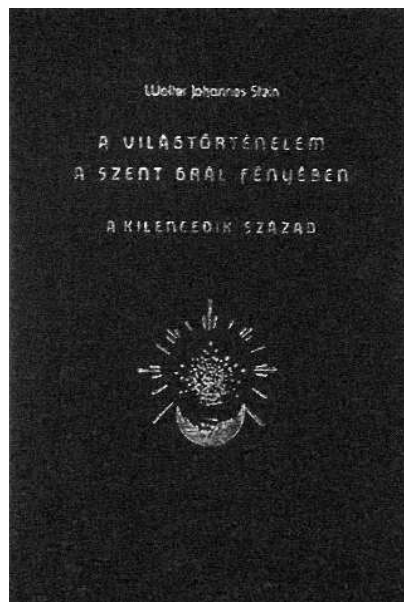
Természetesen nem maradhatott ki a köszönetnyilvánításból Tandori Dezső sem, akinek a kitűnő *Parzival* műfordítása nélkül szintén nem lehetett volna lefordítani ezt a könyvet, hiszen az tele van idézetekkel. Érdekesség a történetben, hogy épp a *Parzival* az a monda, amely nagyon sokáig – 2004-ig – nem jelent meg magyarul. Nyilván ez is az oka annak, hogy Stein könyvének magyar kiadásáig oly sok évet kellett várni.

Talán a hallgatóság, ill. az olvasók számára nem jelentéktelen azt is megemlíteni, hogy Stein apai részről magyar származású, sőt az első felesége is magyar származású volt. A könyv tehát így, ezzel a magyar kiadással most szinte hazai földre lép.

Győrffy Gábor, aki a könyv lektorálásában is részt vett, beszédében megosztott egy „belső titkot” is a hallgatósággal. Sajnos a kötet gondos szerkesztése és megvizsgálása után is kimaradt Thomas Meyer utószavának utolsó másfél oldala. A kimaradt rész első sora így hangzik: „Világossá teszem azt is, hogyan törlik ki a történelemből a Grál hordozóit.” Majd Gy. Gábor hozzátette: „Tulajdonképpen Steinnek ez a kísérlete és törekvése nem más, mint Rudolf Steiner inspirációi és saját erőfeszítései alapján a történelemben, a nyilvános történelemben is visszahelyezni a Grál hordozóit.” Kifejezett törekvése volt Steinnek, hogy a művét úgy dolgozza meg, hogy Steiner még ki nem mondott, még le nem írt szellemi törekvéseit ezáltal is teljesebbé tegye. Nem önállótlan a mű – mondja ő maga –, merthogy ezt a szellemi törekvést kitapintani, ezzel dolgozni, ezt anyaggal feltölteni, szabad elhatározásából tette meg, és az ő erőfeszítése ebben a szolgálatban volt.

Ádám László körülbelül 2,5 évvel ezelőtt többek között Gy. Gábor figyelmét is felhívta erre a könyvre, és felvetette a magyar nyelvű megjelenítés szükségességét. Így indult el a történet, amelyben Gábor – amellet hogy a lektorálásban részt vett, és anyagilag is támogatta a könyv megjelenését –, végül nem maradt egyedül.

Scherák Mari felszólalásából megtudhattuk, hogy őt is régóta foglalkoztatta ez a mű, és fontosnak tartotta, hogy a magyar olvasóknak is a kezébe kerülhessen. Már 13-14 éve megkereste őt néhány fiatal ember – csupa fiú –, akik kérték, hogy fordítson nekik valamit a Grál-lovagokról

vagy *Parzival*ról. Tudtak erről a könyvről is, de aztán végül S. Mari akkor nem ezt fordította le nekik, habár továbbra is vágya volt, hogy ez megjelenhessen. Sokszor és sokfelé kereste, nem akart belenyugodni abba, hogy a *Parzival* magyarul nem olvasható. Egy alkalommal egy könyvtáros ajánlotta, hogy fordítsák le Tandori Dezsővel. Akkor Mari nem lépett ebben tovább, de végül a történet tovább futott rejtélyes módon, és így 2004-ben kezünkbe vehettük a *Parzival*t, épp Tandori Dezső fordításában, amely írás Stein könyvének mostani megjelenéséhez is segítséget adhatott.

Thomas Meyer úr szintén itt vehette kezébe először a Stein által írt könyv magyar nyelvű példányát. Fontosnak tartotta, hogy az a Grál-motívum van a címlapon, amiről Rudolf Steiner a lipcsei ciklusában beszélt. Az ábrázoláson a Hold sarló alakú, tehát a Húsvét utáni, csökkenő fázisban mutatja a Holdat, és a láthatatlan Hold területében mutatja a Nap szellemiségét. Ez egyben szimbóluma a saját lelkünknek is, amelyben a szellem megjelenhet. A szellemet nem tudjuk fölvenni akkor, amikor teljesen el vagyunk telve a saját lelkiiségünkkel. A fogyó Hold, a visszahúzódás ad teret a Napnak, a szellemnek.

Az előadó hangsúlyt helyezett arra, hogy Stein Grálról szóló könyve és a Helmut von Moltkérről szóló könyv egy időben jelent meg és került bemutatásra Magyarországon. Ugyanis a Grál-könyv mögött Walter Johannes Steinnek Elisa von Moltkéval való ismeretsége és későbbi barátsága áll. Stein és Moltke asszony között 1927-ben egy hosszú beszélgetésre került sor, melynek a IX. század és a Grál volt a tartalma. A találkozás után sor került egy levélváltásra is. Ezután Stein olyan élményeket élt át, melyek a tudatába hozták a

Grállal való saját összekötöttségét. Úgy élte át magát, mint akit a költeményben ábrázolnak.

Stein tudta, hogy egy ilyen műnek csak akkor van jelentősége, ha a szellemi világ igent mond rá. Elisa von Moltkénak azt írta, reméli, hogy rajta keresztül a meghalt Moltke szintén részt vesz ezekben a munkákban, és támogatja azt. Moltke aszszony tökéletesen akceptálta és méltányolta Steinnek ezt az intencióját, és rendelkezésére bocsátott a könyv számára néhány olyan közlést, amelyet Rudolf Steinertől kapott. Így például átadott közléseket Szent Odíliáról, akivel egykor Moltke szintén sorsszerű kapcsolatban állt.

Az a belső motívum tehát, amely a mű létrejöttéhez vezetett, kapcsolatban áll azzal, ami a dél-élőtti rendezvény témája volt. A szellemi elemmel. Az író tisztában van vele, hogy műve létrehozásához a szellemi világból jövő inspirációra van szüksége. Ezzel, hogy valaki ilyen érülettel dolgozik, teljesen ellentétes az a munkamódszer, ami ma leginkább elterjedt, hogy valaki saját magából kiindulva akar valamit a világba helyezni. Aminek az alapja természetesen a személyes becsvágy. Ez esetben azonban az író érületében az élt, hogy „nem magamat, hanem azt tudom a világba elhelyezni, amit ezzel a témával kapcsolatban a szellemi világ ad”. Ebben az értelemben a könyv nemcsak a Grál-impulzusról szól, hanem magából a Grál-impulzusból jött létre. És ez teszi a művet valójában időtlenné akkor is, hogyha néhány helyen a mai szempontok szerint kiegészíthető lenne. Az az önzetlen, inspiratív érület, amelyből kiindulva ezt a könyvet Stein írta, elévülhetetlen olyan értelemben, ahogy spirituális műveket meg lehetne írni, vagy meg kéne írni.

Tartalmát tekintve ez a mű egy töredék. Steinnek nagyvonalú terve volt: A világtörténelem a Szent Grál fényében. A német kiadásban az állt, hogy ez az első kötet. Tervei szerint folytatta volna a X., XI. századdal, majd a Templomosok évszázada következett volna és így to-

vább. Stein a történelmet a Grál-impulzus szempontjából akarta végigkövetni, szemlélni. Tehát a mű nincs befejezve, de fennáll a lehetősége, hogy ma vagy a jövőben valaki ezt a történetet továbbdolgozza és kifejtse. És fennáll az a remény, hogy aki ezt folytatni akarja, vagy folytatni fogja, ugyanolyan érülettel fogja tenni, mint az, aki az első kötetet megírta.

A Helmuth von Moltkéről szóló könyv bemutatóján Bistey Zsuzsa volt az első felszólaló, aki a könyv fordításában, lektorálásában és megjelentetésében is fontos szerepet töltött be. Szintén a köszönetnyilvánítással kezdte beszédét: „Az első szavam a köszöneté ezért a napért, amit itt együtt tölthettünk. Nem hiszem, hogy valaha megélhettem ennél elevenebb Pünkösödöt. És köszönet azoknak a társaimnak, barátaimnak, akik két esztendőn keresztül együtt munkálkodtak velem ennek a könyvnek a megjelentetésén, Ispánkon, Budapesten – kit hol ért a feladat. És köszönet Thomas Meyer úrnak, aki engedélyezte ennek a könyvnek a magyar nyelvű megjelentetését.” Tíz évvel ezelőtt merült föl először Ispánkon a biográfiai munka lehetősége. „Úgy éreztük – foglalta össze B. Zsuzsa –, hogy egy ilyen biográfia elolvasása és reményeink szerinti feldolgozása egy új szellemi lehetőséget nyit az emberek számára, akik hajlandók magukról megfedkezve, egy másik ember életébe belemerülni. Mégpedig egy olyan életírásba, amelyik nem pusztán az élet felszínén érzékelhető, tapintható, később rögzíthető adatokról szól, hanem elsősorban a felszín mögött munkáló szellemi erőkről, szellemi áramlatokról beszél.”

Amikor Moltke 1916-ban átlépte a szellemi világ küszöbét, Rudolf Steiner úgy búcsúztatta el a Társaságban, hogy azt mondta: Önök előtt – akiknek most beszélek, és akik érteni fogják, amit mondok – tisztán fog állni annak a ténynek a jelentősége, hogy a tegnapi napon egy olyan lény lépte át a szellemi világ küszöbét, aki magával

vitte azokat az antropozófiai összefüggéseket, igazságokat, amiket mi itt a földön keresünk. Magával vitte őket a szellemvilágba, hogy ott még erősebbé és hatékonyabbá tegye őket.

Steiner azután hosszú időn keresztül kísérte Moltkét a szellemi világban, és ránk hagyta az üzeneteit. Ezzel – mondta B. Zsuzsa – ismét szélesre tárul egy kapu számunkra itt, a XXI. század küszöbén. Majd hozzátette, hogy a IX. század – amelyről a könyvbemutatón az előző könyv kapcsán is olyan sok szó esett – és a XXI. század szinte tükröző viszonyban állnak egymással szemben.

Beszéde végén azután a felszólaló még egyszer felhívta a figyelmet arra, hogy a IX. század a Grál évszázada, hozzátéve, hogy ekkor jelentünk meg mi, magyarok, a Kárpát-medencében, és az életünket fizikailag ide helyeztük. A XXI. században talán eljött az ideje annak, hogy ez a honfoglalás szellemi tekintetben is megtörténjen. Vagyis nemzeti és egyéni önismeretünkben rálássunk a magunk sorsközösségére azzal a szellemi áramlattal, amelyet dr. Rudolf Steiner bízott ránk és az egész világra.

Thomas Meyer úr halálát fejezte ki azért, hogy ezt a fontos könyvet lefordították magyarra. Majd elmondta, hogy kilencven évvel ezelőtt egy német tábournok felkereste Rudolf Steinert, és azután hat órán keresztül beszélgettek. Ez a tábournok tiltakozott az ellen, hogy Helmuth von Moltke generális első világháborúra vonatkozó feljegyzéseit kiadják. Attól félt, hogy ezek a feljegyzések a német császárról nagyon rossz képet festenek majd a nyilvánosság előtt. Azt is állította, hogy tévedések vannak a feljegyzésekben. Rudolf Steiner megkérdezte a generálist, hogy ezt szükség esetén eskü alatt, a bíróság előtt is kijelentené-e. Mivel a generális azt mondta „igen, meg fogom tenni”, lehetetlenné vált Rudolf Steiner számára, hogy megjelentesse azt a dokumentumot, ami 1919-ben a németeket és Ausztriát a versailles-i folyamatban felmentette volna a bűnösség alól.

Megtudtuk, hogy a könyvnek van egy exoterikus és egy ezoterikus része. Az exoterikus részben megtaláljuk Steiner és az említett tábournok beszélgetésének leírását és Moltke feleségének írt néhány levelét is. Az ezoterikus részben Helmuth von Moltke individualitásának halál utáni szellemi közléseit találjuk, amelyek részben azokra az eseményekre vonatkoznak, amelyeket az exoterikus részben olvashatunk. Az exoterikus részben az első világháború eseményeinek leírásával, az ezoterikus részben pedig ugyanezeknek az eseményeknek az okkult magyarázatait találjuk.

Ezen felül rendkívül tanulságos írást tarthatunk most a kezünkben az emberi lélek fejlődésére vonatkozóan is. A halál után sok mindent másképp ítél meg az ember, mint életében, amikor benne állt az eseményekben. Általában nem tudhatjuk, hogy egy halott mit gondol, hogy látja azokat az eseményeket, amiket földi élete során átélt, az életében tett. Rudolf Steiner feljegyzései segítségével, amelyeket ő a maga inspiratív, intuitív képességeivel fel tudott jegyezni, példászerűen megtaláljuk az ezoterikus és exoterikus vonulat közötti kapcsolatot, tanulmányozhatjuk az összefüggéseket. Csak akkor kapunk egy teljesebb képet a földi tényekről, ha a kettőt össze tudjuk vetni, össze tudjuk kapcsolni. Mert ebben az esetben az események szellemi ellenpárját is megkapjuk.

Nincs tudomásunk még egy olyan esetről, mint amit Rudolf Steiner véghez vitt Moltkéval kapcsolatban. Nyolc éven keresztül követte őt a szellemi világban, és feljegyezte a közléseit. Az ember ezt olvasva érezheti, hogy ennek valamiféle mély okának kell lennie. Johannes Tautz – akinek egy feljegyzése szintén megtalálható ebben a könyvben – azt állítja, hogy Rudolf Steiner és Helmuth von Moltke viszonya azzal függ össze, hogy Steinernek egészen szoros kapcsolata volt a korszellemmel, Michaellel, Moltkéval pedig rendkívül szoros kapcsolata volt az igazi, valódi német népszellemmel. Amivel kapcsolatban Steiner azt mondta,

hogy aki megérti az igazi, valódi német népszellemet, az meg tudja érteni a korszellemet. Nem tartathatjuk véletlennek tehát, hogy az antropozófia ennek a német népszellemnek a nyelvén érkezett a világba. Ennek a német népszellemnek – mondta a továbbiakban Steiner – legalább még ezer évig jelentősége lesz a világban, de nem feltétlenül Németország területéhez kötve, hanem a világban mindenütt, ahol felveszik az antropozófiát.

„Ez a könyv egyfajta iskolázási könyv. Az első megjelenése óta – mondta Thomas Meyer –, ami körülbelül 15 évvel ezelőtt volt Svájcban, én magam is ennek a könyvnek a tanítványai közé tartozom. Évente elolvasom – legalábbis az ezoterikus részét a könyvnek –, és minden évben újabb és újabb dolgokat fedezek fel benne. Az ember kiadhat egy könyvet, amelyről azt gondolja, hogy alaposan ismeri, és mégis rá kell jönnie, hogy nem ismeri igazából.”

A könyvben – azon túl, hogy van egy ezoterikus és egy exoterikus része – nagyon sok réteget találunk, és ha idővel az ember az egyes rétegek szerint tanulmányozza a könyvet, megtalálhatja az összefüggéseket a IX. és a XX. század között. Ismétlődéseket és változatokat. Azután találunk egy réteget a szellem IX. századi tagadásával kapcsolatban, és arról a szükségszerűségről, hogy ezt a megtagadott szellemet ismét meg kell találni a XX. századtól kezdve. A továbbiakban találunk egy réteget Odília jelentős alakjáról, azután egy olyat, amely a démoni lények működéséről szól a múltban és a jelenkor történetében. Egy Michael lényéről szóló réteget, azután egy olyat, amely egy új Krisztus-megismerés eljövételéről szól, egy réteget az első világháború óriási jelentőségéről, a szellemtudomány jelentőségéről és jövőjéről, az élők és holtak összefüggéséről. Továbbá egy olyan réteget, ami arról szól, hogy Közép-Európának kapcsolatba kell kerülnie Kelet-Európával. Majd egy következőt, ami a XX. század végéről és a mostani kor, a XXI. század elejéről szól. Sok évvel ezelőtt, hogy Rudolf Steiner a karma-előadásában ezt a témát fölvetette volna, már utalásokat találunk ezekről Moltke feljegyzéseiben.

Az előadó visszautalt a délelőtti programra, ahol szó volt az individualitások fejlődéséről, mivel ebben a könyvben egy léleknek a halál utáni rendkívül gyors fejlődését követhetjük nyomon. Szerepel benne többek között egy leírás, ahogy az individualitás előtt megjelennek az 1914. szeptember 12-i napon átéltek, a döntés órái, és most kimondja, hogy ez az „Én” csak a szükségeset tette. Európának le kellett vetnie régi ruháját, és most egy ideig meztelenül kell vándorolnia az ember-

ség fejlődésén keresztül. A halál után az individualitás képekben fejezi ki magát. Ennek a képnek alapján tehát Európa egy ideig az emberiség fejlődésében meztelenül vándorol, halad tovább. Ez egy olyan kép, amelyben kifejeződik, hogy azok a szociális viszonyok, amelyek Európát összetartották, nem léteznek, nem létezhetnek tovább. Minden régi szociális öltözet eltűnt. Ez a közlés 1921-ből származik. A halál kapuján túlról az individualitás látja az összeomlást, hogy minden régi viszony összetört, szétporlott Európában. Mi pedig látjuk, hogy a mai napig próbálkozik az emberiség azzal, hogy Európa számára új ruhákat találjon. Erre példa az Európai Unió is, ami úgy jelenik meg mint egy öltözék Európa számára. Andersennek van egy meséje a császár új ruhájáról. Talán nem véletlenül merül fel bennünk ez a kis mese, mikor erre az imént leírt képre gondolunk. És a kép, amit Moltke itt leír, mindaddig érvényes lesz Európa számára, amíg Európa nem talál egy olyan új szociális öltözetet, ami számára megfelel. Ez az új ruha, az új forma pedig a hármas tagozódás megvalósítása kell legyen.

A könyvben szerepel egy másik kép is, ami az antropozófiái mozgalomra vonatkozik Moltke halála után négy évvel. E szerint a kép szerint a szellemi mozgalom sorsa az lesz, hogy mint egy megkopasztott tyúk álljon előttünk, amelynek minden tollát ki fogják tépni. Ez a lélek tehát az antropozófiában egy élőlényt, egy madarat lát, egy olyan lényt, amelyik a föld fölé tud emelkedni, repülni képes. Úgy látja, hogy ez a szellemi lény a földre ereszkedett, és továbbra is megtartotta azt a képességet, hogy a földtől el tudjon emelkedni a szellemi szférákba. Egy megkopasztott csirke vagy tyúk azonban egy olyan élőlény, amelynek már nincs lehetősége, nincs ereje ahhoz, hogy repüljön. Ez a kép azt a tendenciát mutatja, amelyik a mai napig jelen van. Az antropozófiának egyfajta intellektualizálódását tapasztalhatjuk. Azt a tendenciát, hogy ne az organikus élőlényt ragadjuk meg, amelyik repüléshez alkalmas erővel rendelkezik, hanem azt, amivel úgy lehet bánni, hogy egy-egy tollát, azaz egy-egy részét kitépi az ember, és a többivel nem foglalkozni. Valaki kitépi azt a tollat, ami a hármas tagozódás, valaki más a történelmi okkult szemlélődések részét, megint másvalaki valami mást. Van, aki azt mondja, az antropozófia nem más, mint az eurithmia, és megint másvalaki valamelyik más résszel azonosítja. Így ez az imagináció terápiás értékkel rendelkezik, ha az ember komolyan fölveszi magába, mert ez egy nagyon is reális szemlélődése annak, ami ezzel az élőlényel a Földön történhet.

Moltke közléseiben egész sor prófécia vonatkozik a mi korunkra. Felszólít, hogy a század végén a ránk váró jövő felé fordulva kell élnünk, amikor olyan emberekként fogunk inkarnálódni, akik fizikai életükben megtalálják az istenekkel való együttműködéshez szükséges erőt. Egy helyen arra utal, hogy már most túl sok materializmus van jelen a világban, ami azonban a XXI. században még inkább fokozódni fog. Ugyanakkor mindenütt lesznek centrumok, ahol a világot szellemi módon szemlélik. Mindenütt találunk ezekben a feljegyzésekben olyan helyeket, amelyek hihetetlen optimizmust és fényt sugároznak. Vannak mondatok arra vonatkozóan, hogy a halál után az embernek meg kell tanulnia évszázadokat áttekinteni a múltra és jövőre vonatkozóan egyaránt.

A legutolsó feljegyzésben – ami fönmaradt számunkra ebből a nyolc évig tartó halál utáni fejlődési útból – szerepel, hogy az individualitás átéli, ahogy Elisa von Moltke, a feleség részt vesz a karácsonyi Nagy Gyűlésen, és együtt átéli az alapkö meditációt és a három szellemi gyakorlatot. Beszél ezzel összefüggésben a tulajdonképpeni pünkösdi motívum átéléséről, és reméli, hogy az emberek egyre szorosabban össze fogják kapcsolni magukat ezzel a motívummal.

Találhatunk olyan mondatokat az itt leírtakban, amelyeket ismerünk már a szellemtudományból, azonban ezeket itt egészen individualizált formában találjuk meg, egy emberi individualitás által individualizáltan. Így például többek között szerepel benne az a kijelentés, hogy az embereknek meg kell tanulniuk, hogy a gondolatok tények, és a hamis gondolatok pusztító erők. Ezt megtaláljuk Rudolf Steiner szellemtudományában is, de itt ugyanaz a mondat egy individuumnak a törekvése és küzdelme révén, azaz individualizáltan jelenik meg.

Ki gondolja ma azt, hogy a hamis gondolatok pusztító erőket jelentenek? Mindenki úgy véli, hogy a pusztítás ma háborúk formájában van jelen, ami emberéleteket pusztít el és abban, ahogy pusztítjuk a Föld egészséges alapjait. De kevésbé ismert, hogy a hamis gondolatok, amelyek individuumokra és azok szerepére vonatkoznak, szintén pusztítók. Senki nem kételkedik abban, hogy milyen pusztítást hozott az első világháború, vagy milyen pusztító következményei voltak annak az eseménynek, amely 2001. szeptember 11-én történt New Yorkban. Az viszont kevésbé köztudott, hogy hamis, egyoldalúan materialista gondolatok vezettek ezekhez az eseményekhez, melyek minden spiritualitást semmisnek tekintettek, amelyek azonban nem jelentenek csekélyebb pusztítást, mint az

események, amiket eredményként a szemünkkel láthatunk. Ha ezt belátjuk, akkor gondolkodásunkat sokkal komolyabban fogjuk venni.

Azt mindenki tudja, hogy egy pisztolylövés jelentős pusztítást végezhet, de a szellemtudományt tanulmányozónak azt is meg kell tanulnia, hogy egy hamis gondolat is nagy szerencsétlenséget okozhat. Ezekből a feljegyzésekből és ennek az individualitásnak a sorsából ezt még inkább megragadhatjuk, és törekedhetünk arra, hogy az igazságot sokkal komolyabban vegyük, sokkal magasabbra értékeljük, mint ahogy az manapság történik. A „Moltke-könyvből” impulzust meríthetünk ahhoz, hogy az igazság szellemét egyre inkább megragadjuk, és ezáltal az egyre nagyobb jelentőséget kapjon.

Ha mégis akarunk valami pozitívát is mondani arról a sok hazugságról, amelyek ma a világot uralják, akkor talán annyit mondhatunk, hogy ezáltal egy erő születik. Ugyanis amikor az igazságot a hazugságok ellenére vagy a hazugságok mögött föl akarjuk fedezni, nagyobb erőre van szükségünk, mintha nem lenne a világban annyi hazugság. Ez az erőfeszítés segíthet bennünket, hogy az igazságot sokkal mélyebben meg tudjuk ragadni. A könyv emellett azt is bizonyítja, hogy az ember az igazságot egy időre elrejtheti, háttérbe szoríthatja, de tartósan azt nem lehet elnyomni. Ehhez azonban olyan bátor emberekre van szükség, akik az igazságot az élet minden területén keresik.

Azt mondhatjuk, hogy Moltke maga az igazság mártírja volt. És ha valaki ezzel a jelentős emberrel, az ő életével foglalkozik, ez a munka erősítheti benne az igazság iránti érzéket.

Moltke talán a második leginkább támadott és meggyalázott ember volt Közép-Európában Rudolf Steiner mellett. De egy olyan ember, aki ugyanakkor erőteljesen bízott az igazság győzelmében. Egy nagy amerikai gondolkodó egyszer azt mondta, hogy a fizikai világ törvényeinek van egy megfelelője a szellemi világban is. A fizika alaptörvénye a gravitációs törvény. Aminek a megfelelője a szellemi világban az igazság. A fizikai világban a gravitáció törvényének megfelelően minden a Föld középpontja felé törekszik. A másik oldalon pedig minden szellemi az igazság lényé felé törekszik. Moltkét is egy ilyen érzület hatotta át, és ezt mindenki tapasztalni fogja, aki a könyvet tanulmányozza.

A cikket Stráma Éva írta a könyvbemutatón készített jegyzetei alapján

Thomas Meyer

RUDOLF STEINER „LEGSAJÁTABB MISSZIÓJA” – REINKARNÁCIÓ ÉS KARMA

Thomas Meyer *Rudolf Steiner „legsajátabb missziója” – A szellemtudományos kutatás eredete és aktualitása* című új könyvének előszava

„Rudolf Steiner legsajátabb missziója: a reinkarnáció és a karma” – ilyen címen említett a német antropozófus, Fritz Götte egy tanulmányt, amely 1981 Mihály-napjára jelent meg a *Közlemények az antropozófiai munkáról Németországban* című kiadványban. Elmékedéseiben Götte hivatkozik Walter Johannes Stein feljegyzéseire egy beszélgetésről, amit Rudolf Steinerrel folytatott 1922-ben, Hágában. Stein feljegyzései fényt vetnek Rudolf Steiner viszonyára tanárához, Karl Julius Schröerhez, akinek sorsfeladatát egy bizonyos ponton átvette, és Steiner kezdetben háttérbe szorított eredeti missziójára: a reinkarnáció és a karma tényeinek kutatására.

Éppen napjainkban több oka is van annak, hogy eltöprengjünk azon, vajon mi volt Rudolf Steiner „legsajátabb missziója”, és hogy azt mennyiben teljesítette. Ezen okok közül talán a legfontosabbnak az tűnik számomra, hogy jelenleg kirajzolódik a szellemek szétválása, amely végigvonul az egész antropozófiai mozgalmon és Társaságon, és amely egyre élesebben fog megmutatkozni. Az egyik oldalon azok az emberek működnek, akik Rudolf Steiner szellemtudományában egy világtörténelmi hozzájárulást pillantanak meg az emberiség fejlődéséhez, amely a maga tudományos jellemben nemcsak egyedülálló, hanem minden ez utáni szellemi kutatás számára is mértékadónak tekintendő, és amelyből még évszázadok, sőt talán évezredek múlva is lehet meríteni – ami semmiképp sem zárja ki az önálló kidolgozásokat vagy akár az új felfedezéseket. A másik oldalon olyan emberek állnak, akik Steiner antropozófiáját ugyan bámulatos, de több szempontból idejétmúlt kultúrjelenységnek tekintik, amely szellemi vagy gyakorlati területen adhat ugyan némi ösztönzést, de egyebekben inkább csak történeti jelentősége van. Rudolf Steiner „legsajátabb missziója”: vajon ez ma nem vált ezek missziójává, akik a legkülönfélébb utakon a reinkarnáció és a karma realitásait igyekeznek felderíteni? E második csoport képviselői az antropozófiai mozgalmon belül úgy vélekednek, hogy Steiner szellemi kutatásának, különösen pedig karmakutatásának egyedülállósága többé már nem létezik, tekintettel a számtalan „hasonló” tö-

rekvésre, amelyeket ma a legkülönbözőbb oldalakról folytatnak.

A szellemek e szétválásában azoknak az eseményeknek a tükröződését láthatjuk, amelyek száz évvel ezelőtt a Teozófiai Társaságban játszódtak le. Az 1909 júniusában Budapesten tartott pünkösdi kongresszuson már kezdetét vette az, ami néhány évvel később tény lett: a Teozófiai Társaság Német Szekciójának leválása, ami az Antropozófiai Társaság megalakulásához vezetett. Ezen a kongresszuson Rudolf Steiner utolsó alkalommal lépett fel közösen Annie Besanttal, a jelentős Helena Petrovna Blavatsky utódjával (1875-ben Blavatsky alapította Olcott ezredessel a Teozófiai Társaságot). Akkoriban kezdett lábra kapni az ifjú Krishnamurti körüli zűrzavar, akit hamarosan az újra testet öltött Krisztusnak kiáltottak ki. Hogy Rudolf Steinert ebben az általa visszautasított tendenciában rávegyék arra, hogy becsukja legalább az egyik, ha nem is mindkét szemét, Budapesten egy „okkult alkut” ajánlottak fel neki: János evangélista reinkarnációjának akarták nyilvánítani, hogy ezzel engedelmesse tegyék őt (lásd a könyv 13. fejezetét).

Ez a meggondolatlan és felelőtlen viszonyulás az okkult realitásokhoz a szellemek *mai* szétválásában is, melyet szemügyre veszünk, motiváló körülmény. A különbség csak ennyi: abban az időben a pregnáns személyiségekről, akik egymástól távolodó célokat követtek, az ember saját észlelése alapján képet alkothatott magának, hogy azután egyik vagy másik irányzat mellett döntsön. Ma viszont nincs egy Blavatsky, egy Annie Besant, sem egy Rudolf Steiner, akikre mint a szellemi égbolt Sarkcsillagára felpillanthatnánk. Ennek megvan a maga jó oldala is. A külső világban teljesen vezető nélkülivé váltunk. Szellemi törekvésünk Sarkcsillagát teljes mértékben a bensőnkben kell keresnünk.

A mai szellemi krízisben a belső és külső döntéseket „vezető személyiségekre” való hagyatkozás nélkül kell meghoznunk.

A második irányzat bizonyos képviselői ezt a helyzetet egészen más fényben látják. Szerintük a 3. évezred elejéig már hosszabb ideje a „megvilágosodás” nagyszámú, Steinerrel legalábbis kongeniális „tanítója” lépett színre, mint Andrew Cohen,

Willigis Jäger, Neale Donald Walsh, Ken Wilber, Eckhart Tolle vagy a fizikus Brain Swimme, hogy közülük csak a legprominensebbeket említsük. Ők mindannyian állítólag „az antropozófiával a legmélyebben rokon irányzatokat”¹ képviselnek. Ezért „az antropozófiát nem egy kauzálisan csak az antropozófusok és intézményeik által ható »tanak« kell tekintenünk, hanem egy valóságosan inspiráló impulzusként kell megragadnunk”. Ez utóbbi kétségkívül helyes megállapítás, a dolog csak azon múlik, hogy az egyes esetekben *felismerjük* azt, hogy valami vajon – és mennyiben - ebből a „valóságosan inspiráló impulzusból” származik, avagy egészen más forrásból ered. Ugyanakkor a fent nevezett új „beavatottak” követői ezek szellemi produktumait mindenestül e „valóságosan inspiráló impulzus” kalapja alá akarják venni, és ezáltal azokat – a *valódi* antropozófiával való nyilvánvaló összeegyeztetlenségek ellenére – mint „mai” antropozófiát kívánják feltüntetni. „Itt arról az egyedülálló lehetőségről van szó a 21. század kezdetén – tanítanak bennünket e második irányzat képviselői –, hogy a legmélyebben rokon áramlatokkal és motívumokkal aktívan összekapcsolódjunk, és közösen egy összekötő, magasabb igazságot teremtsünk meg, amely minden világszemléleti definíción túl található.” Más szavakkal: szükséges egy még *magasabb* igazságot megalkotni annál, mint ami az *antropozófia által* megtalálható. Ez csak egy másik igazság lehet, nem az antropozófiái!

A fenti szemléletek képviselői értelmében ma az antropozófiát létezésének harmadik szakaszába kell elvezetni – megalapítási korának, majd külső elterjedésének szakasza után. Be kell következnie az „aktuális korszellem számára teret teremtő, magát a világnak áldozó fázisnak”. Hogy az úgynevezett „aktuális korszellem” nevében vajon *milyen* szellem támogatja azokat a tendenciákat, melyekre itt törekszenek, ez lenne a konkrétan felvetendő kérdésünk, ha nem akarnánk megelégedni címszavakkal.

Aki az itt röviden idézett felfogásokat, amelyek időközben elterjedtek az antropozófiái mozgalomban és Társaságban, nem tekinti *antropozófiái* szemléletnek, ennél fogva nem is lát okot arra, hogy a megfelelő szövetségekhez csatlakozzon, annak számolnia kell azzal, hogy a másik oldal részéről a maradiság mellett elfogadhatatlan intoleranciát és rosszindulatot vetnek a szemére. Akik pedig az antropozófiában tartalmilag is, módszertanilag is valami semmihez sem hasonlíthatót fedeznek fel, azokra rásütik, hogy „az összehasonlíthatatlanság dogmájának” hívei.² E második irányzat reprezentánsai között már eldöntött kérdés, hogy Rudolf

Steiner szellemtudományával kapcsolatban összehasonlíthatatlanságról, egyedülállóságról beszélni: ez nem vonatkozhat valami ténylegesen fennálló tényre, hanem eleve egy dogmatikus felfogás kifejeződése. Olyan ez, mint ha valaki azt mondaná: Miféle legmagasabb csúcsa van a Himalájának! Mindegyik egyformán magas! Félre a legmagasabb hegycsúcs dogmájával! – Könnyű észrevenni, hogy itt melyik oldalon fúj a dogma szelleme.

A szellemek jelenlegi szétválása tehát egy szellemi dogmatizmus mindent nivellálni akaró miliójében megy végbe, amely korszerűnek, párbeszédre késznek és előítéletektől mentesnek adja ki magát; ez egyúttal a minden lehetséges szellemi irányzattal szembeni „tolerancia” mámorában megy végbe, amely a szellemi kontúrokat összemossa, így azután könnyen félreismerhetővé, sőt tagadhatóvá válhat, hogy ez a szellemi harc ténylegesen folyik.

Rudolf Steiner legsajátabb missziója abban állt, hogy a kultúrvilágot megtermékenyítse a reinkarnáció és a karma tényeivel; mégpedig a lehető legkonkrétabb és a lelelkiismeretesebben megvizsgált kutatási eredmények formájában, amelyeket az emberiségnek örökölni hagyott. Ilyen kutatásokat végezni és eredményeit közölni, ez Michael korszellem szándékai közé tartozik. A szellemtudományos kutatásból nyert karma-kinyilatkoztatások ezáltal mindig Michael-kinyilatkoztatások is. Ezek ezért állandóan és elengedhetetlenül porondra szólítják Michael ellenségeit is; ezek elsősorban a Michael-ellenes démonok, majd az általuk – gyakran öntudatlan módon – megszállott emberek.

Ez a Michael-kinyilatkoztatások körüli harc visszatükröződik az Antropozófiái Társaság és mozgalom külső történéseiben, és bizonyos értelemben alapul szolgál a szellemek ma végbemenő szétválásának is.

Nem véletlen, hogy a Rudolf Steiner karma-kinyilatkoztatásainak impulzusához talán legmélyebben kapcsolódó személyiségre bizonyos tekintetben a leghévesebben támadtak rá a Steiner halála után mind nyilvánvalóbbá váló saját karmikus hátterét illetően. Ez a személyiség Ita Wegman volt. 33 éve annak, hogy Margarete és Erich Kirchner-Bockholt első ízben gyűjtötte össze ismeretekben gazdag és szeretetteljes módon mindazt, ami Ita Wegman karmikus hátterére és a Rudolf Steinerrel és missziójával való, évezredekken végigvonuló sorsbeli összetartozására vonatkozik. A már régóta elfogyott könyv, *Rudolf Steiner és Ita Wegman emberiségfeladata* az első nyilvánosságra hozott kísérlet arra, hogy a Rudolf Steiner és Ita Wegman között kiderített karmikus tényeket óvatosan megvilágítsa.

Kétszer 33 év telt el azóta, hogy Ita Wegman 1943. március 4-én átlépte a halál kapuját. Mind szellemi fejlődése, mind éppen a személyiségével összefüggésben különösen világosan megmutatkozó, a karmikus háttér nyilvánvalóvá válásával szembeni ellenállások tanulságosak, és a kiélezett szellemi válság mai helyzetében iránymutatónan fejthetnének ki hatást.

200 évvel ezelőtt született Charles Darwin, és 150 éve jelent meg korszakalkotó műve, *A fajok eredete*. Ez konkrét alkalmat nyújt arra, hogy Steiner karmakutatását – az ő „legsajátabb misszióját” –, amely az igazi én-megismerésen alapul, bizonyos értelemben úgy tekintsük mint ami Darwin fejlődéstanának az eddigi legjelentősebb folytatása vagy kiegészítése *a szellemi-érzékleletti területén*. Darwin szakított azzal a látszólag a *Bibliára* támaszkodó felfogással, hogy „minden faj önmagában, másoktól függetlenül lett megteremtve”; kimutatta, hogy minden faj sokkal inkább másokból, ugyanannak a nemnek részben kihalt fajából származik, és azokból *fejlődött ki*. Az emberi szellem fejlődése szempontjából, amely *ismételt földi életéken* halad keresztül, valami egészen hasonló érvényes, amit vázlatosan a 30. fejezet világít meg.

Fejtegetéseim súlypontja annak a messze kiható eseménynek a vizsgálata, amely Rudolf Steiner életében 1888. november 9-én Bécsben történt egy általa tartott előadáshoz kapcsolódva. Aki ennek az eseménynek a komplex jellegét előtörténetével és kihatásaival együtt mélyrehatóan tanulmányozza, az meg fogja érteni annak alapvető jelentőségét Steiner egész későbbi szellemtudományos karmakutatására, és ezzel kulcsot is kap a kezébe Rudolf Steiner „legsajátabb missziójának” megértéséhez.

Ebben az értelemben az itt következő írást minden olyan embernek szántam, aki a növekvő szellemi ködösítés, nivellálás és támponttalanság idején világos pillantást akar vetni az összehasonlíthatatlanra és a minden igazi szellemi kutatás szempontjából *mértékadóra* Rudolf Steiner alkotó tevékenységében.

Fordította: Szabó Attila

Forrás: Der Europäer 13. évf., 6/7. sz., 2009. április/május

Jegyzetek

1. Ez és a következő idézetek innen származnak: infoseiten anthroposophie, 2008 ősz, 22. o.; ezen irányzat különféle szócsöveinek egyike ez, amelyet rendszeresen mellékelnek a dornachi Wochenschrift für Anthroposophie-hoz.
2. Kifejezés az Info-3 főszerkesztőjének 2008. december 30-i újsóvi üdvözléséből. ■

UTAZÁS

egy híd
 egy kapu
 átváltozás
 én vagyok
 és mégse én
 hozom
 mi voltam
 más leszek
 ezt érzem
 de nem tudom
 mi még
 elolvad
 a múlt
 élesedik
 a kép
 közelít
 egy ismeretlen
 messzeség
 szívemben
 fájdalom s öröm
 egyszerre ég
 új arcok
 érintések
 jönnek felém
 aztán ők is
 régi lesznek
 s a régi régi
 visszatér
 akkor majd
 újra itt leszek
 de ki megérkezek
 én leszek
 és mégse én
 séva

Ertsey Attila

A BAADER–MEINHOF-CSOPORT, AVAGY '68 MISZTÉRIUMA

Megrázó filmet láthattam. Megrázó volt, mert elszoktam attól, hogy az igazságot halljam. Megrázó volt, mert rá kellett döbbenjek, hogy a film számomra nem a Baader–Meinhof-csoportról szól, hanem arról, hogy itt, ma, Magyarországon egy hazugságon alapuló rendőrállam elnyomása alatt élünk, még mélyebben, mint a németek a '70-es évek Németországában. Rádöbentett, hogy újra a Kádár-korszakba jutottunk, ahol mindenki hazudik, de már az összekacsintás sincs.

A megalázott, tönkretett Magyarországról, a meggyalázott emberi méltóságról, a gyávaságba kényszerített alattvalói létről beszélt nekem a film. Hogy milyen mélyre jutottunk.

A film művészi értelemben nem kiemelkedő. Jelentősége a bemutatott tényekben áll. Az igazságot mutatta meg? Mit hallgatott el, hol torzított? Fontos kérdések. Ezzel párhuzamosan azonban azt is meg kell nézzük, miként magyarázzák félre, vagy hallgatják el, amit mond.

1968

Zajlik a vietnami háború, Izrael területszerző háborúja a palesztinok ellen, a hidegháború, az emberi jogok lábba tiprása az öt kontinens

mindegyikén. Fény és árnyék. A '68-as diákmozgalmak az USA-ban és Európában spontán és párhuzamosan robbantak ki, a Prágai Tavasszal együtt. Elementáris vágy támadt az embereken a szabadság és az igazság kimondása iránt. Nagyszerű emberek jelennek meg a színtéren – Martin Luther King, John F. Kennedy, Rudi Dutschke, Daniel Cohn-Bendit, Dubček –, akikben a változás reményét látják világszerte, de merényletek áldozatai lesznek, vagy eltűnnek a politika süllyesztőjében. '68 elbukik, a régi rend győz. Villanásszerű képeket látunk: Nixon, Brezsnyev, Honecker árnyalakjait, a fény ellenében. A diákságban általános a csalódottság. A Baader–Meinhof-csoport leendő alapítói számára azonban nem ért véget '68. A diákmozgalmak elbukásába nem nyugodtak bele, a harcot választották. A baloldali felszabadító mozgalmak és a kommunisták irányához kapcsolják magukat – a példaképeik Fidel, Che, Mao, Ho Si Minh, a Tupamaro, a Fekete Szeptember és a palesztin felszabadító szervezetek –, szemben az amerikai imperializmussal.

Nem közömbös tény, hogy egy utalás erejéig sem említik a filmben a kommunista blokkban uralkodó elnyomást, annak dacára, hogy az NDK-ban folyó események a németek számára

Baader és Meinhof holtteste a stammheimi börtönben

látható közelségben zajlanak, és a terroristák támogatói közt a Stasi és a KGB is ott volt. Mondhatjuk, hogy ennek a filmnek nem ez a témája, hiszen láthattuk *A mások élete* című film korrekta és megrázó ábrázolását az NDK valóságáról, továbbá Volker Schlöndorff *A lövés utáni csend* című filmjében részletezte az NDK-kapcsolatot, a tény mégis tanulságos. A helyzet szimmetrikus: a keleti blokk elnyomó rendszerét a nyugati baloldali értelmiség többsége legitimálja – a mai napig, lásd az EU-parlamentben zajló vitát a kommunizmus és a fasizmus megítélésében alkalmazott kettős mércéről –, miközben a kommunista rendszer a Nyugat imperializmusát bírálja, és segíti az antiimperialista mozgalmakat, a keleti blokk népe pedig a Nyugat demokráciájára és jólétére vágyik. Noha a két oldalon megfogalmazott kritikák helytállóak, mégis kevesen voltak, akik azok egyoldalúságát, vagyis mindkét rendszer zsákutcáját felismerték. A helyzet azóta csak annyiban változott, hogy az egyik zsákutca bezárult, ma mindenki a másik zsákutca lakója lett, de lassan mindenki számára nyilvánvaló lesz a kapitalista világrend kikerülhetetlenül közelgő összeomlása. Ahogy a kommunizmus 1956-ban bukott meg, a kapitalizmus '68-ban. A végjáték az egyik esetében 33 évig tartott, a másikonál még nem látjuk a pontos dátumot.

Németországban nem következett be érdemi változás sem '68-ban, sem utána, de legalább lázas, nyílt színi viták folytak a helyzetről. '68 és az azt követő időszak kiértékelése – igazán – a mai napig nem történt meg. Újabb és újabb kísérletek történnek a mozaikok összerakására, a kép mégsem vagy csak nagyon lassan tisztul, viszont mélyen ott kísért az emberek tudatalattijában.

A történet Reza Pahlavi sah 1967. június 2-i nyugat-berlini látogatásával indul. A sah elnyomó rendszere ellen békésen tüntető tömegre szervezett provokátorok támadnak, furkósbotokkal. Az ütlegelést a rendőrök először tétlenül nézik, majd meglepő módon csatlakoznak a veréshez, gumibotokkal, lovasrohammal, vízágyúval. Vér folyik az utcán, s egy rendőrgolyó kioltja egy diák életét.

Az események sokkolják a német közvéleményt. A sajtó a diákok ellen uszít. Televíziós vitában szólal meg Ulrike Meinhof, könyörtelenül szembesítve a hatalom urait a valósággal. Demagógiával vádolják – válaszul ő napilapokat lobogtat, melyek Izrael fegyverkezéséről és a palesztinok sorsáról hazudnak demagóg módon. Ez Németország, 1967-ben.

A megrázó képsorok azonban nem elsősorban azért markoltak gyomromba és szívembe, mert mélyen átélhettem az erőszak tombolását ártatlan emberek ellen, nem. Nekem minderről a ma Magyarországa, 2006 ősze jut az eszembe, amikor ártatlan diákokat vernek magyar rendőrök véresre, vetkőztetnek meztelenre és kínoznak a börtönben, törnek ujjakat, lőnek ki szemeket, tépik ki diáklányok haját tövestől, majd jogtalanul, gyorsított eljárással ítéli el az áldozatokat – igen, az áldozatokat – a független magyar bíróság, s ezekért a tettekért felelősségre vonásra a mai napig nem került sor. Szomorú emlékeztetőül szolgál a három évvel ezelőtti eseményekre a friss hír: március elején utasította el Sólyom László az egyik ártatlanul elítélt fiatal kegyelmi kérvényét.

Volt-e ezekről a vérlázító tényekről nyílt televíziós vita? Nem volt, és nem is lesz. Teremtek-e magyar terroristák-szabadságharcosok utána? Nem teremtek. Budaházy, Toroczkai, Magyar Gárda? Ugyan már... Együgyű, színvonalatlan balekok, vagy ügynökök? Egyre megy. A magyar nép – a diákság, a polgárság, a vidék – egyként alszik és lapít, a média és a hatalom pedig hazudik, rendületlenül.

A német fiatalok a '60-as, '70-es években tűrhetetlennek tartották Izrael háborúját a palesztinok ellen. Tűrhetetlennek tartották az amerikai imperializmust, a vietnami háborút – a „megelőző csapást”, a német politika asszisztálását mindehhez. Tűrhetetlennek tartották a sajtó manipulációját, uszítását – egyáltalán a hazugságot –, élén a Springer konzernnel és a *Bild Zeitung*gal, és ennek hangot is adtak. Tüntettek, vitákat szerveztek, tiltakoztak. Közéjük tartozott Ulrike Meinhof is, aki a *Konkret* című baloldali hetilap újságírójaként kíméletlen cikkekben tárta fel a valóságot, a külvilág eseményeitől a belpolitikán át a német állami nevelőintézetekben uralkodó állapotokig. (Érdemes elgondolkodni, találunk-e ma egyetlenegy, a hivatalos szóhasználat szerinti ún. „baloldali” újságíró, aki felemelte volna a szavát a hazugságok ellen, akár az őszödi beszéd után, akár máskor? Mert mikor szólal meg a *Népszabadság* egyik szókimondónak és függetlennek tartott publicistája, Babarczy Eszter Gyurcsány Ferenc hazugságai ellen, elsőként kollégái közül? A miniszterelnök lemondásának előestéjén.)

A felnőttek társadalma hazudott éjjel és nappal. A hazugságtól elfordulva és szellemi vezetés híján a fiatalok Mao, Ho Si Minh és Che Guevara lelkes híveivé váltak. Az is nyilvánvaló,

hogy e szellemi vákuumba beszivárgó eszmék mögött ott van a KGB is, mint ahogy, ha más módon, de a CIA is – erről a film nem beszél.

Meinhof mellett – akit rendőrpszichológusi jellemrajza a következő szavakkal ír le: „túlfejlett igazságérzettel rendelkezik”¹ – megjelenik a film-ben a korszak másik emblematikus figurája, Rudi Dutschke is. Kettőjük sorsa jól példázza az igazság utáni vágyat, mely szellemi orientáció nélkül tragikus mellékvágányra téved. Sorsszerű és tanulságos, hogy mindkettejüknek volt érintkezési pontja Rudolf Steiner eszméivel, mégsem jutottak el a mélyebb megértésig. Meinhof Waldorf-iskolába járt, ez talán segítette szabadság iránti vágya megerősödésében, de nem volt elég ahhoz, hogy a súlyosan beteg társadalom gyógyítására alkalmas gondolatokig, eszméig eljusson. Pedig nevelőanyja a kitűnő történész, Renate Riemeck volt, aki – karnyújtásnyira Meinhoftól – kivételes rálátással bírt Európa XX. századi történelmére, a mai helyzet előzményeire, mozgatórugóira.

Dutschke zseniális szónok volt, és ha nem is eredeti felvételek alapján, de egy kiváló színész révén fogalmat alkotunk róla, milyenek lehetnek gyűjtő hangú beszédei, kérlelhetetlen szókimondása, félelemnélkülisége. Az NDK-ból szökött marxista diák a maoizmussal és Fidellel szimpatizált. Láthatjuk a merényletet, melynek során három golyót kapott – kettőt a fejébe –, amit ugyan túlélte, de későbbi halála is ennek a sebesülésnek tudható be. A merénylet azonban alkalmas volt arra, hogy kiiktassa a közélet színpadáról. A valaha zseniális szónok halk szavú, erőtlén emberre vált, aki évekkel később mégis eljutott az Achbergi Kulturcentrum antropozófusaihoz, Beuyshoz és Heidthez, de ez már nem az ő története volt. 1989-ben, Londonban, egy Steiner-könyvet a kezében tartva esett össze az utcán. Ez volt a '68-as történet vége.

A csoport létrejötte és működése

Meinhof tehetséges újságíró volt. Ellenezte az erőszakot, de látva a másik oldal verbális és rendőri erőszakát, idővel átértékelte nézeteit.

Első akcióik áruházi gyűjtogatások voltak, '68 tavaszán. Céljuk a figyelem felkeltése volt. Ezután viszonylag békés időszak következett. A diákmozgalmakat leverték, a tiltakozó csoportok saját elkeseredésükkel és belső problémáikkal voltak elfoglalva. Az Adenauer-korszak után Willy Brandt egyezséget ajánl a lázadó fiataloknak, ez átmenetileg lecsendesíti a feszült hangulatot. Meinhof ekkor még csak írásai révén kíséri figyelemmel az akciókat, ezzel próbálván a közvéleményt a valósággal szembesítve nyílt vitára kényszeríteni. Baaderéket elfogják, Meinhof ekkor kerül velük személyes kapcsolatba.

1972. The Speck Collection, Köln

1970 tavaszán lendülnek ismét akcióba. Meinhof közreműködik Baader kiszabadításában, majd csatlakozik a csoporthoz. Szakít korábbi erőszakmentes elveivel, bár a civilek elleni erőszakot továbbra is elítéli. A rendőrök kivételek: „...az uniformisos típus disznó, nem ember. S természetesen szabad rájuk löni!” Az amerikai támaszpontok és a Springer Kiadó elleni robbantásos akciók sorozata egészen '72-ig, Meinhofék elfogásáig tart. A kemény mag ezt követően börtönbe kerül, de az akciók folytatódnak, először az ún. Második Generáció, majd később a Harmadik által.

A börtönben és a tárgyalóteremben is folytatják a harcot. Éhségsztrájkjuk tragédiával végződik: Holger Meinst a szenvtelen börtönőrök hagyják elpusztulni. Ügyvéde – megrendülve a látottakon – csatlakozik a csoporthoz. Meins temetésén hosszú szünet után először jelenik meg ismét Dutschke, aki egyébként mindig is elítélte Baaderék erőszakos akcióit. Szavai („Holger, der Kampf geht weiter”) és feltartott ökle jelzi: a harc nem ért véget.

Az ezt követő időszakban, 1975-ben Lorenz CDU-politikust rabolják el, majd a stockholmi német követség elleni akcióra kerül sor. Ezzel zárul a második generáció tevékenysége.

A harmadik generáció már elszakadt az alapítótól, gyakorlatilag és eszmeileg egyaránt. Profi módon, önállóan terveznek, szenvtelenül ölnek – ahogy Baader jellemezte őket: brutalitásuk korlátlan. Buback főállamügyész, Ponto bankár meggyilkolása, majd végül a gyáriparos Schleyer

elrablása e kategóriába tartozik, az egész ország rendőri ellenőrzése sem tudja megakadályozni a végrehajtást.

Stammheim

'75-ben megkezdődik a bírósági tárgyalás, a nürnbergi per óta példátlan biztonsági intézkedések közepette. A rabokat Stuttgart-Stammheimben, a legszigorúbb börtön külön részlegében őrzik, az egyébként nyilvános tárgyalás céljára külön épületet építenek a börtön területén.

A legnagyobb rejtély az öngyilkosságok kérdése. Ez az, ami Németország lelkiismeretét ma is foglalkoztatja, és a film sem válaszolja meg ezt a kérdést. Mégis, finom utalásaiban, talán nem szándékolatlan ott van a lehetséges igazság.

Mi történt? Stammheimi cellájában holtan találják először Ulrike Meinhofot, majd egy másfél évvel későbbi napon Baadert és Ensslint, illetve a haldokló Jan Carl Raspét és a sebesült Irmgard Möllert.

A kérdés így hangzik: öngyilkosság volt, vagy kivégzés?

Első olvasatban az események azt sugallják, hogy ügyesen kigondolt, kivégzésnek beállított öngyilkosságról van szó, amivel a csoport egy messzeható mítoszt kívánt megalapozni saját magáról, hasonlót Che Guevarához. Számos részlet látszik alátámasztani ezt a feltételezést: a Schleyer-ügy, majd a gépeltérítés mogadishui kudarca, a kilátástalanság miatt a csoportban uralkodó depresszió. Legalább ugyanennyi érv van a gyilkosság verziója mellett: hogyan juthattak be a fegyverek, Baaderrel miért végzett tarkólövés; ha nem volt kommunikáció a magánzárkák közt, hogyan történhetett egyszerre az öngyilkosság, hova lettek az Ensslin által a börtönlelkésznek megemlített, elrejtett dokumentumok stb.

Van azonban egy rejtettebb forgatókönyv. A film nem foglalkozik a CIA szerepével. A CIA jelenlétéről – különösen a RAF utolsó korszakában – bizonyíték nincs, csak gyanú. Céljuk az lehetett, hogy a brutalitás fokozásával elfordítsák a közvélemény szimpátiáját a csoporttól, és indokot adjanak az erőszakszervezet megerősítésére. Ez sikerült, annak dacára, hogy Baader nyilatkozata egyértelmű: ha kiengedték volna őket

Ulrike Meinhof

a rendőrök, a második és harmadik generáció által végrehajtott akciók nem következhetek volna be. Nem értettek egyet a civilek elleni akciókkal, de már nem volt befolyásuk a kinti eseményekre, sőt a harmadik generáció tagjait egy-két kivételtől eltekintve már nem is ismerték. Ensslin szavai utalnak a megoldásra: kinek, melyik nagyhatalomnak áll érdekében az ő félreállításuk? Ebben a forgatókönyvben a kulcsfigura Brigitte Mohnhaupt. Ő az, akinek büntetése korábban lejár, kiszabadul,

és ő lesz az, aki a legszenvtelenebbül öl. Ő az utolsó akciók irányítója, és ő adja a hihetetlennek tűnő magyarázatot, hogy Baaderék tudatosan irányították végső tetteiket. A történelemből kiolvasható, hogy ha a CIA keze benne volt a dologban, ő lehetett az emberük.

A szociális kérdés jelenvalósága

A film ugyan felveti az erőszak alkalmazásának jogosságát is, de erre a válasz egyértelmű: ez zsákutca. A valódi üzenet mégsem az erőszak problémájának taglalása vagy moralizálás, hanem az igazság maga, az igazság felszabadító hatása, amit bárki lélekbe markolóan átélhet a film által. Mert bár Meinhofék következtetései rosszszak, a kimondott igazságok ma is érvényesek, különösen azért, mert az elhangzottak – az USA agressziója (akkor Vietnámban, ma Afganisztánban, Irakban), Izrael amerikai felfegyverzése és háborúja a palesztin nép ellen, a tényeket elfedni igyekvő demagógia és hazugságok, a fogyasztói társadalom elve, ahol a fogyasztás a gondolkodásról való lemondás eszköze, a rendőrterror néven nevezése – ma érvényesebbek, mint valaha. A hazugságok ma jobban uralják életünket, mint akkor, harminc-egynéhány évvel ezelőtt.

A szabadság levegőjét érezhettük meg a filmben, ahol volt még szabad sajtó, az igazságért kiálló, lelkes diákok tömege, egy olyan társadalmi atmoszféra, melyben – ha kevesen is, de – túltudtak lépni a tettek közvetlen morális megítélésén, és erőfeszítést tettek az indítékok megismerésére. Ettől ma fényévnyi távolságban vagyunk.

Emlékezetes jelenet, mikor egy riporter a le-tartóztatott Ensslin szüleit kérdezi lányukról.

Az evangélikus lelkész apától és feleségétől a megszkott sablonos, szégyenkező válasza számíttunk a megtévedt leányról és a bűnről, de meg kell lepődjünk – amint Ulrike Meinhof is meglepődik, amikor önkéntelenül fültanúja lesz az interjúnak: „Felszabadított minket. Az igazság felszabadít a félelmeink alól” – mondják. S ez bizony igaz, minden bűnön és erőszakon túl is.

A Baader–Meinhof-ügy sorskérdésként lett a német nép elé állítva, melynek megválaszolása majdhogynem

olyan jelentőségű, mint viszonyuk Kaspar Hauser létével, emlékének megőrzésével. A német népszellemmel való viszony áll a középpontban.

Baaderék egy sorsdöntő időszak fiataljai voltak. '68-ban és az utána következő években a világ és Európa forrongott. A fiatalság az igazságra, a régi, hazug struktúrák lebontására és egy új társadalom felépítésére vágyott. Robbanás fenyegetett, mintha minden démon elszabadult volna. Fény és árnyék.

Megisméltődött a 20. század végének drámája, mikor a munkásság szellemi vezetés híján a marxizmus zsákutcájába futott. A marxizmus osztálygyűlöleten alapuló ideológiájának közvetlen következményeként született a bolsevizmus. Mintha a németiség nem akart volna tanulni abból a mulasztásból, mely a két világháborúhoz vezetett. Baaderék, de Dutschke is marxisták voltak, ha Dutschke később ki is gyógyult belőle (a filmben Ensslin a fürdőkádban Trockij Leninnel szóló könyvét olvassa). A fasizmust elutasították, hogy egy hasonlóan pusztító ideológia csapdjába fussanak.

Kik voltak, voltak-e egyáltalán, akik e helyzet karmikus feladatát helyesen látták? Igen, voltak ilyen emberek, ha kevesen is.

A filmben a rendőrfőnök Horst Herold (Bruno Ganz) testesítette meg a kisszámú gondolkodó ember egyikét. Ő Baaderéket csak a jéghegy csúcsának tekintette. Tisztán látta, hogy a terroristák célja nem az erőszak, hanem a figyelem felkeltése. Ha nem nézünk szembe a harmadik világ, a Közel-Kelet, a vietnami háború kérdéseivel és az erre adott hazug válaszokkal, csak el akarjuk takarítani az útból a terroristákat, a probléma újra fog termelődni, és teljes káosszal

Odd Nerdrum Andreas Baade meggyilkolása, 1977–78 (Astrup Feasnley Collection, Oslo)

fenyeget. Ha más szakokkal is, mint Rudolf Steiner 1917-es *Memo-randuma*, de a főrendőr megfogalmazta Németország misszióját, mely nem a gazdasági hatalom és jóléti társadalom építése, hanem eszmék megragadása, melyekre az egész világ vár.

Heinrich Böll és Joseph Beuys volt Németország azon két reprezentatív személyisége, akik legvilágosabban felismerték e feladatot, és a nyilvánosság előtt meg is

fogalmazták azt. Ekkor születik Böll „Kegyelmet kér-e Ulrike Meinhof?” című írása,² és ekkor tartja Beuys az 1972-es kasseli Documenta 5-ön híres száznapos vitasorozatát a közvetlen demokráciáért. Egyik fő beszélgetőpartnerének, Thomas Peiternek – aki erre az alkalomra átkelesztelte magát Albrecht Dürernek – címezte kijelentését: „Dürer, én végig fogom kalauzolni Baadert és Meinhofot a Documenta 5-ön, és ezáltal reszocializálom őket.” E kijelentésben a gyógyítás-gyógyulás gesztusa szerepel. Ez az, amire az ekkor még szabadlábban lévő Baaderéknek³ valóban szüksége lett volna, hogy az erőszakos figyelemkeltés helyett a szociális organizmus gyógyítását válasszák.⁴ Peiter/Dürer felírta, majd aláíratta Beuys szavait – kivéve azok didaktikus második felét – két transzparensre, majd Beuys ezek tartórudait két filc lábbelibe állította, melyeket rózsaszirmokkal és zsírral töltött meg. A rózsaszirmok és a zsír a szellemi virágzás és a gyógyítás mágikus eszközei, Beuys ezzel a gesztussal a beteg német társadalmat akarta gyógyítani. Beuys meghívása nemcsak Baaderéknek szólt, hanem követőiknek és támogatóiknak, hogy térjenek vissza az ellenkultúra körébe, és ne hajszolják a forradalmat. Nem a RAF⁵ iránti szimpátia vezette Beuyst e felhívás megfogalmazásában, hanem az a törekvése, hogy a különböző, egymástól elidegenedett társadalmi csoportokat összegyűjtse, és energiáikat a kommunizmus és kapitalizmus alternatívája, a Harmadik Út érdekében mozgósítsa – a rombolás és gyűlölet ideológiája helyett a kreativitás felszabadítása révén. Ez a folyamat nem sokkal később – 1979-ben – a Zöldek megalapításához, majd parlamentbe jutásukhoz vezetett. Ha az

igazi áttörés nem is sikerült, mégis elsőként fogalmaztak meg egy osztársadalmi alternatívát, s azt széles körben vezetett nyilvános eszmecserék által tették legitimmé.

Meinhofék e folyamatnak már nem lehettek részesei, de a történethez elszakíthatatlanul hozzátartoznak. Szerepük egy jégtörő hajóhoz hasonlítható, mely teljes gőzzel rohan végzete felé, de biztonságos farvizén már ott poroszkál a mentőhajó.

Hogy mennyire él ma a németekben a Baader–Meinhof-ügy, arra legjellemzőbb epizód egy 1989-es kiállítás története. Egy krefeldi galériában, a Haus Estersben az 57 éves Gerhard Richter képzőművész 15 nagyméretű festményt állított ki. A fotók alapján készült festmények témája a négy, szociális aktivistából lett terrorista élete és halála. A kiállítás címe: *Október 18, 1977*. Ezen a napon találták meg Baader és Ensslin holttestét, a haldokló Raspét és a sebesült Möllert a stammheimi börtön szigorúan őrzött részlegében. Szinte pontosan három évvel korábban – október 2-án – halt bele éhségsztrájkjába Holger Meins ugyanitt, és másfél évvel korábban találták meg cellájában Meinhof felakasztott holttestét. A komor, elmosódott képeken a Baader–Meinhof-csoport szerepel a stammheimi börtönben, haláluk előtt és után. A hírverés nélküli, szótlán és költői kiállítás föld-rengésszerű hatást váltott ki Németországban.

Utözöngék

Nem tanulság nélkül való a film megítélése, utóélete. Németországban óriási kasszasiker volt, hosszú ideig vezette a népszerűségi listákat. Jelölték Oscarra, BAFTA-ra és Golden Globe-ra is, végül – érthető okokból – egyiket sem kapta meg.

Bernd Eichinger producer, aki Stefan Aust, a *Der Spiegel* volt főszerkesztőjének könyve⁶ alapján írta a forgatókönyvet, ahhoz a generációhoz tartozik, amelyik kb. egyidős a RAF tagjaival. A rendező Uli Edel is, aki akkor épp Eichingerrel együtt járt a müncheni filmfőiskolára. A film szellemi atyja tehát három olyan férfi, akik megélték és jól ismerik a korszakot, személyes emlékeik vannak róla. A szereplőket pedig Németország élvonalbeli színészeiből választották.

Magyarországon halkán, csekély sajtóvisszhanggal mutatták be – különös gonddal kiemelve a német kritikák közül a lesajnálóakat –, hogy aztán pár hét után le is vehessék a műsorról úgy, hogy sokan észre sem vették a bemutatót, ami

alig néhány nappal előzte meg a forradalom ünnepeit, március 15-ét. Az elhallgatás eredményes volt: a „véleményformáló” közvélemény ingerküszöbét nem érte el a bemutató, de hát miért is – mondhatnánk, ez német ügy –, pedig a Goethe Intézet egy volt RAF-tagot, Astrid Prollt is meghívta a nyilvános beszélgetésre, melyről sajnos sokan csak utólag értesültek. A közömbösségbe fojtott fogadtatás nem véletlen. Nincsen szükség ma a mindennapi hazugságainkkal való szembe-sülésre, nincs szükség ’68 tisztázására, nincs szükség Amerika és Izrael őszinte bírálataira. A kevés megírt kritika is „baloldali” színezetű, és a szokásos intellektualizmusba fulladva semmit nem vesz fel a történet drámájából, pláne aktualitásából, csak „értelmez”, marxista-lukácsista kontextusba próbálva állítani a filmet, csak hogy minél hamarabb eltemethesse.

A német kritikák vegyesek. A filmet elsősorban mint filmet kritizálták. A mértékadó nagy lapok kritikussai szinte egyként leszólták, miszerint a filmnek nincs mondanivalója, tanulsága, csak akciók sorozata, semmi művészet; mások a valóságábrázolását vonják kétségbe, sokan szimpátiakeltéssel vádolták. Mindez – még ha jogos is – mellékes értelmiségi nyavajgás. A film nem tett mást, mint ismét a közvélemény látókörébe hozta a témát, hozzáteve a mozaikkockákhoz egy-egy újabb elemet. Ily módon a lelkes méltatások sem vehetőek komolyan.

A tét, az események lényegi kiértékelése megint nem történt meg, a film – a maga szerény eszközeivel – mégis ezt segítette. Úgy tűnik, még ez is sok volt. A téma megvitatása helyett a közvélemény figyelmét bulvárhírekkel kell elterelni, melyben szerepet játszik Meinhof egyébként szintén újságíró lánya, Bettina Röhl is, aki anyja elveitől elhatárolódik, ami érthető is – akár morális alapon, akár azért, mert anyja kisgyerekkorában elhagyta őt az eszméért. A műbotrányt Ponto bankár özvegye kavarja, aki beperli a filmkészítőket, mondván: pontatlanul ábrázolták férje meggyilkolásának körülményeit. Röhl az özvegy mellé áll a perben. Ma ez a hírérték a szabad sajtóban – a cél a figyelem elterelése és az alkotók besározása.

Hogy mi történt valójában ’68-ban, a folyamatokról továbbra sincs világos átlátása a német közvéleménynek, az európainak még kevésbé.

Szabadság, szerelem

’68 szabadságimpulzusa a mai napig misztérium. Hogyan törhetett fel egyszerre ez az erő

az USA diákjaiban, a hippimozgalomban, a párizsi és berlini diákságban, és Prága reformereiben? És hogyan taposták el, milyen lázas igyekezettel próbálják ma is elfedni azt, ami történt, és ami történhetett volna, ami ha bekövetkezik, a kapitalizmus zombija nem folytatja még legalább négy évtizedig ember- és világpusztító diadalmenetét, hogy a klímakatasztrófába és a gondolkodás fokozatos betiltásába fulladjon. Az elmaradt változás és az élmény elfeledtetése megint felidézni Kaspar Hauser sorsát, meggyilkolását és halála utáni üldöztetését – mely a mai napig tart – mint Közép-Európa sorstörténetének szimbólumát.

A film megtekintése után pár nappal az egyik kábelcsatornán mintegy véletlenül ráakadtam Antonioni *Zabriskie Point*-jára. Antonioni hatalmas költői képben beszél '68 szabadságimpulzusáról. Ő az, aki a lényegre tapint: mi is volt ez az egész valójában, és hogyan taposták el.

A főszereplő két fiatal, egy egyetemista fiú és egy lány, Mark és Daria. A fiú a '68-as diákmegmozdulások akaratlan résztvevőjévé válik, aki ellen gyilkosság gyanújával rendőrségi hajtóvadászat indul.

A lány egy ingatlanfejlesztő cég gyakornoka. Cége az arizonai sivatagban a gombamód szaporodó suburbok fejlesztésében tevékenykedik. A folyamat kezdetét látjuk – Antonioni látnoki génusza ma értékelhető igazán, hogy látjuk a végét –, amiből 4 évtized alatt a világ legnagyobb lakóövezetei jöttek létre, hatalmas profitot termelve létrehozóinak. Az amerikai álom felépülésének kezdeti lépéseit látjuk, ahol az ingatlanfejlesztő cég sziklaszirt tetejére épült, medencés luxusvilágából rálátni a még üres sivatagra, ahol majdan úszómedencés, kétgarázsos, légkondicionált kertes házak tengere húzódik a szemhatárig. Az álom luftballonját az a jelzőloghitel-rendszer tette fújhatóvá, mely 2008 őszén omlott össze, az itt élő családok kétharmadát földönfutóvá téve. Antonioni előrevetíti ennek az egoista, nyereségvágyon alapuló, emberellenes rendszernek a pusztulását.

A lány és a fiú itt, ebben a sivatagban találkozik, a Death Valley-ben, azaz a Halál Völgyében. A halott tájban virágzik ki rövid szerelmük, mely által ölelkező szerelmespárok víziója tölti be a kietlen, száraz folyóvölgyet. A halál és az e világ hatalma felett győzelmet arató szerelem gyönyörű tablója ez. A fiút a rendőrök később lelövik, s Antonioni víziójában a szírtén magasló luxusvilla robban szét darabjaira – ha csak a lány képzeletében is.

A tabló mindennél beszédesebben ábrázolja '68-at.

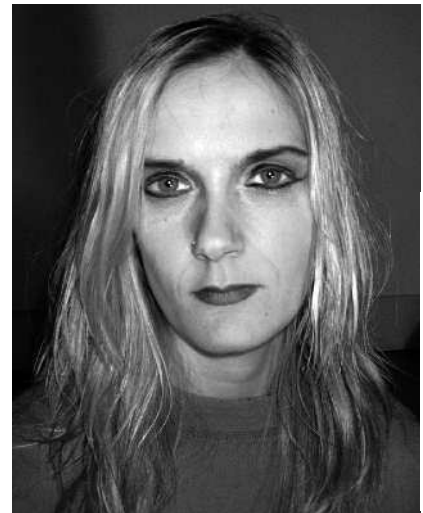
A világban – a fiatalok lelkében – egy elsöprő erejű szabadságimpulzus jelent meg. Az a világ azonban, amibe ez az impulzus érkezett, ellenséges közegnek bizonyult. Ellensége a szabadságnak, a szerelemnek és az életnek. A fiatalok számára, akik hordozták ezt az erőt, ebben a világban nem jutott hely, sem Amerikában, sem Európában.

A fény világított a sötétségben, de a sötétség nem fogadta be azt.

Álljanak itt végül Gudrun Ensslin szavai mint szabadító erők a fásult hazugságok és szorongások mindennapjaiban:

„Reden ohne Handeln unrecht ist.” A beszéd tettek nélkül helytelen.

Áldozat nélkül nem megy.

Gudrun Ensslin

Magyar nyelvű irodalom

Legény Jácint–Szitányi György–Tamás Gáspár Miklós: *RAF – Búcsúszimfónia*. Kalligram Kiadó, Pozsony, 2009.

Nemes János: *Terroristák az NSZK-ban*. Kossuth Könyvkiadó, 1978

Jegyzetek

1. Idézve a témát korábban feldolgozó, kitűnő filmből (Margarethe von Trotta: *Ólomidő* (Die bleierne Zeit))
2. Böll: A nyolcadik parancsolat című kötetben (Magvető, 1985)
3. Baadert, Raspét, Meinst, majd Meinhofot és Ensslint is '72 júniusában fogták el
4. A 100 nap során Beuys a szociális organizmus hármastagozódásáról tartott előadásokat és vitákat
5. Rote Armee Fraktion, a Baader–Meinhof-csoport neve
6. Der Baader Meinhof Komplex

Werner Kuhfuss

A FÉRFI ÉS A NŐI MIVOLT AZ ÓVODÁBAN

*A folyó teremt magának medret,
De a meder nem terem folyót.*

Újra és újra ellenőriznünk kell a gondolkodást a valósággal és a valóságot a gondolkodással. Nagyon is sok beidegzett gondolat és cselekvés járja át életünket, halott régiókként, amelyeket magunkkal hurcolunk, vagy amelyeknek foglyai vagyunk. Itt most a kisgyermek életét akarjuk megfigyelni, és megnézni, hogy mi itt a valóság, és hogyan szabadíthatnánk meg ezt a téves képzetektől és cselekvésmódoktól. Az óvoda szóból (németül *Kindergarten*, szó szerint: gyermekek kertje/gyermekkert) indulunk ki, mivel a kisgyermek egyre inkább az óvodában töltik életüket. Maga a német szó kétértelmű: vajon egy olyan kert jelent-e, amiben a gyermekek növények, melyeket gondoznak, formálnak, nyesegetnek, vagyis *a gyermekek középpontjai és objektumai az óvodának?*

Vagy pedig óvodán egy olyan helyet kell értenünk, ahol az ember egy *teremtő világot* rendez be, amely a gyermekeknek bőséges táplálékot és ösztönzést tart készenlétben, ahol a gyermekek mint *szubjektumok*, azaz lényük szerint *öntevékeny emberek* maguk felkutatják azt, amire soruk alapján szükségük van?

Ha hajlunk arra, hogy a gyermekeket mint a nevelés objektumait, tárgyait tekintsük, akiknek belsőleg nincs meg a képességük felkutatni azt, amire szükségük van, akkor minden lehetséges és feltételezett jót és fontosat ki fogunk gondolni, *tervet* fogunk készíteni, hogy hogyan kell a felnőttek véleménye szerint fontos dolgokat megértetni a gyermekkel, és *az óvodát megtöltjük pedagógiával*. A felnőttek elsősorban pedagógusok, és a saját, egyéni életük máshol történik. A gyermekek számára ilyenkor egy olyan ember a mintakép, aki mindig abban a tudatban él, hogy nevelnie kell. Cselekvései nem azok az egyéni cselekvések, amelyek a mindennapi élet-

ben jellemzők rá, hanem olyanok, amelyeket mint sajátosakat és a gyermekek szempontjából fontosakat előírtak számára – egészen az öltözködésig és a beszédmódig. A felnőtt ember így megformált magatartását tehát olyan kész gondolatok alakítják, melyeket mindenre és mindenhol érvényesnek tekintenek, és a felnőtt valamilyen művi életet mutat be a gyermeknek, miközben a hétköznapi életben egy természetes és másféle életet gyakorol.

Így létrejön egy megosztottság, és a megosztottságból egy módszer, egy terv, összkép, amit a gyermek számára általában kívánatosnak tartanak az első hét életévében. És ez a kész összkép minden egyes részletével együtt – mivel jónak találják, átvihető minden óvodára – a végtelenségig megismételhető. És így válnak egyformává az óvodák az egész világon, ahol ezt az összképet – melyben a gyermek a nevelés objektuma – helyesnek tartják.

Valaki arra a gondolatra juthat, hogy egész *családoknak* is szükségük lenne ilyen formára, mivel tudvalevően az élet a családban egyre nehezebbé válik, és az emberek mindinkább elveszítik a belső biztonságukat és a tájékozódásukat nemcsak a nevelésben, hanem egész szociális viselkedésükben is. Némi fáradtsággal tehát ki kellene gondolni egy tervet, ellátva napi időbeosztással, amely, hasonlóan az óvodákéhoz, a családok számára minden jót és fontosat sorrendbe rendez. A családokat is egy ilyen általánosan érvényes és mindenhol végrehajtható tervvel kellene ellátni, mindenütt és minden helyen, mert a kiagyalt jó mindenki számára jó. Akkor pedig mindenütt ugyanolyan lenne a családok viselkedésmódja, ugyanolyan az időbeosztása, ugyanolyan a ruházata stb.

Mivel azonban manapság a *szociális életet* általánosságban a felbomlás fenyegeti, mindenhol

kidolgozhatnának ilyen terveket az üzemek, az iskolai kollégiumok, a társadalmi csoportok számára is, mert ami szociálisan jó és helyes, azt éppúgy ki kell találni, mint azt, amit a gyermekek számára találtak ki. És mint a pedagógiában, mindig meggyőzően bizonyítható lenne, hogy mindez jó és jogos, és hogy miért is az.

Tudnivaló, hogy a világban léteztek és léteznek ilyen törekvések. De hogy ezeket végrehajtsák, szükség van a *diktatúra* eszközére. Aki a világ viszonyait kezdi áttekinteni, az látja, hogy a mai viszonyokban, amelyek a káosz felé közelednek, tisztán érezhetőek olyan erők, amelyek egy ilyen *világdiktatúrára* törekszenek. Az e mögött álló körök, amelyek igyekeznek csak a háttérből hatni, abból indulnak ki, hogy az emberek – nem csak a gyermekek – alapjában véve képtelenek arra, hogy az életüket és a társadalmi együttlétüket maguk alakítsák, és kényszeríteni kell őket arra, ami hasznos és jó. Aki tehát az óvodát kezdettől fogva úgy fogja fel, hogy abban a gyermekeket – akik szerinte lényükből fakadóan képtelenek arra, hogy önmaguk fejlődjenek – egy rögzített, meghatározott pedagógia objektumainak kell tekinteni, annak tisztában kell lennie azzal, hogy a gondolkodás és cselekvés milyen irányzatához szegődik, és hogy mik lennének e gondolkodás és cselekvés következményei, ha azokat következetesen kiterjesztené az óvoda szűk keretein túl az egész szociális életre.

Ha ellenben az óvoda szót úgy fogjuk fel, hogy az egy olyan *életvilágot* jelentsen, amely új és termékeny módon bontakoztatja ki a gyermekek környezetében azt, ami a mai civilizáció materialista életében egyre inkább lerombolódik, akkor egy teljesen másik szempontra teszünk szert. *Ez egy olyan életvilág lenne, amely a felnőttek számára éppannyira fontos és érdekes, mint a gyermekek számára.* Ebben nem keletkezhet semmilyen megmerevedett kép, semmilyen kész terv, mert az emberek, akiknek egy új életvilágot kell kialakítaniuk, mindannyian individuálisak, teljesen különböző életútjuk, vágyaik, céljaik, képességeik vannak. Eltérőek a helyek, a tájak, a nép mentalitása, szintűgy a kultúrák is, függően a világ tájékaitól, ahol ezek az életvilágok ki akarnak fejlődni. Egy ilyen kert a gyermekek körül abból indul ki, hogy csakis a *sokféleség, a keresés és fejlődés, a felnőttek teremtő képességei a feltételei* annak, hogy a civilizáció pusztuló világával szemben felvázoljuk annak életteli ellenképét. És csak a teremtő fejlődés folyamatában keletkeznek olyan *szabad terek,*

amelyeket a gyermekek számára is megkívánhatunk és felkínálhatunk.

Ha azonban ennek az új életvilágnak a teremtői a *saját öntevékenysükből* indulnak ki, akkor miért kellene ugyanezt megtagadniuk a gyermekektől? Hiszen az évezredek folyamán a tevékeny felnőttek életében a kisgyermekek *mindig is szabadok voltak a saját játékuiban,* és megtéveszthetetlen keresésükben rátaláltak arra, ami a saját, felcserélhetetlen individualitásuk számára pontosan annak bizonyult, amire testi, lelki és szellemi felépülésükhöz szükségük volt. *Az életre való visszapillantásban (Lebensrückschau)* azután mindig megmutatkozott, hogy a gyermekkorban – biztosan nem pedagógiai előrelátásból – miért ez vagy az az élmény volt *sorsdöntő.*

A régi időkben mindenesetre tudták, hogy a játszó gyermeknek nagyon is volt egy *vezetője, őrangyala,* aki őt azokhoz az élményekhez és tapasztalatokhoz juttatta, amelyek a későbbi élete számára a legmélyebb értelemben véve fontosak voltak. Aki tehát ma életvilágot kezd felépíteni a gyermekek körül, az jól teszi, ha keresi annak az útját, hogy hogyan vonhatja be a gyermekek, de éppúgy a felnőttek személyes angyalait is a dolgba. Mert csak az angyalok ismerik valóban a sorsokat és azok szükségyszerűségeit. Annak eszköze pedig, hogy az angyalok belátásai és utalásai alapján cselekedjünk a gyermekek, illetve a felnőttek érdekében – az *intuíció. Magunkat úgy iskoláznunk, hogy felfigyeljük arra az érzésre (Empfindung, ami inkább érzet), amely egy ismeretlen szituáció mélyéről merül fel: ez jelenti a pedagógiát, az újfajta életet.* Ez pedig egyaránt érvényes a gyermekek és a felnőttek vonatkozásában.

Ha az angyalok érvényességi területén vagyunk, akkor ott vagyunk, ahol *azok a kozmikus erők működnek, amelyeket női erőknek nevezhetünk.* Mert ami a szilárdan megformált óvodában női erőként megjelenik, ami többnyire egyedüliként veszi körül a gyermekeket, az *személyhez* kötött erő, amiben csak a külső női lét hat. A személyhez kötött női mivolt azonban csak mesterséges anyaként működhet, miközben a gyermeknek ebben a korban ki kellene lépnie a saját és természetes anyja köréből, és *ma sürgetően szüksége van a férfiúi erőre, a férfi példaképre.*

Ha viszont a gyermekek szabadon fejlődő életkertjében észlelően lépünk az angyalok területére, ezzel pedig az ebbe beleható szellemi és kozmikus világba, akkor a *bölcsesség* működik.

A bölcsesség kozmikus képe és lényé mindig is *Ízisz*, *Sophia*, az égi anya volt, aki kiterjedt az állatövbe, a bolygók szférájába. Amikor intuitíve kutatva mi magunk és a gyermekekkel tevékenyen belépünk – az angyalok közvetítésével – a kozmikus összefüggésekbe, olyankor beáramlik a női mivolt, ami a bölcsességet, az igazi tudást adja, egészen a tudományok és művészetek eredetéig menően. Ez az a világ, ahonnan a gyermek érkezik, és ahol felkészült erre az életre. Minden gyermek tele van belső impulzusokkal, amelyeket a kozmoszban, az állatövön és a bolygószférákon áthaladva gyűjtött össze, és amelyek a mindenkori élet középpontjára irányulnak.

Az igazi női mivolt a nevelésben akkor tevékeny – függetlenül a földi nemtől –, ha a gyermek megérzi azt az áramlatot, ami őt az eredetével összeköti. És itt egyetlen törvényszerűség érvényesül, amelyet, mivel a feledés homályába merült, újra fel kell kutatnunk: ez a *kultúraismétlő és kultúrateremtő alaptörvény*.

Ismeretes az embrionális fejlődés biogenetikai alaptörvénye. Ez úgy szól, hogy létesülése kilenc hónapjában a növekvő emberlény az egész élővilág fejlődését csíraszerűen végigfutja. A kultúraismétlő – vagy ahogyan nevezték – pszichogenetikai alaptörvény azt mondja ki, hogy a gyermek a saját játékfejlődésében jelzesszerűen és nagy lépésekben szeretné újraélni az elmúlt kultúr- és tudatállapotokat.

A régi *gyermekjátékokban*, amelyeket korábban az idősebb gyerekek adtak át a fiatalabbaknak (és amelyek mára szinte eltűntek), még felismerhető volt ez a törvény. Saját utamon ezt magam újra felfedeztem és leírtam az óvodát tárgyaló három könyvemben. Legátfogóbban ezt a Németországban élt *Frederik Adama van Scheltema* holland kultúrakutató *A szellemi ismétlés* című könyve (1953) mutatja be. E könyv alapmondata így hangzik: „... mert ha kiderülne, hogy az ismétlési törvény az »emberi történelemre« is érvényes, akkor be kell tudnunk fogadni azt a gondolatot, hogy a korai gyermekkorban az emberiség fejlődésének hatalmas szakasza zsúfolódik össze, majd a későbbi egyedfejlődésben az ismétlés tempója egyre inkább lelassul, egészen addig a pontig, ahol az »érett« személyiség kapcsolatot talál a történelmi jelenhez, és felveszi kora történelmének tempóját.”

Ez a mondat a maga belső logikája szerint az *újrateremtés* tényéből is következik. A *Waldorfiskola pedagógiájának kultúrkorszakaiban* elcsendül az ismétlés, és beletorkollik a jelenkorba. Egy másik elemzésre kell hagynunk, hogy ma

az életszigeteken – melyeket a gyermekek környezetében kellene megalapítanunk – milyennek kellene lennie ennek a kultúraismétlésnek mint a gyermeki és szabad játék modelljének és kísérésének. A magam részéről kidolgoztam egy tervezetet – *Érzékképzés a gyermekkorban (Sinnbildung im Kindesalter, 2007)* –, amely egy idősebb óvodás gyermekekkel végzett hétéves tevékenységet ír le, amelyben közreműködött többek között egy szobrász, egy hangszerkészítő és egy inverziómatematikus. Mély ösztönzést kaphatunk *Martin Wagenschein*, a nagy pedagógus és fizikus műveiből is, aki Tübingenben tanított, és akinek pedagógiai nézőpontja a gyermekek játékából indul ki. Tanítványai között néhány Waldorf-pedagógus is volt.

A nőiség, amiről itt beszélünk, nem fizikai és nem is lelki a gyermekkel szembeni érzések alakjában. Ez *szellemi nőiség*, ahogyan például a középkorban évszázadokon át tanították Franciaországban a *Chartres-i iskolában*, ahol a hét szabad művészetet: a zenét, a szónoklást, az aritmetikát, a dialektikát, a geometriát, a nyelvtant és a csillagok tudományát mint női lényt élték át, és a nagy katedrális az Isteni Anyának szentelték.

A kisgyermek nemcsak a testi és lelki védettséget éli meg a saját anyjában, hanem egészen a testiségig átéli az égi világ összefoglalását is egy beburkoló emberalakban. A kisgyermek játéka nem egyéb, mint a kozmikus bölcsességnek ebből a kozmikus burokból kibontakozó és ettől megszabaduló kiáradása. A pedagógia abban áll – miként Rudolf Steiner megfogalmazta az 1915. február 2-án tartott alapvető előadásában –, hogy a gyermek számára individuálisan és a keletkező helyzetekből „tükrözze” ezt a kozmikus előkészítést, vagyis hogy megerősítse és az akarat tárgyává tegye azt. A felnőtt embernek ehhez a szellem-jelenlét (*Geistesgegenwart*), az *intuício* képességére van szüksége.

A második, döntő elem a gyermek körüli élethelyek megalkotásában: a *férfi mivolt*. Ez az ellenállásokkal szemben végzett tevékeny munkálkodásban fejeződik ki mint kézzelfogható, lankadatlan és termelő ritmikus *munka*. Egy új *munkamódot* kell kifejlesztenünk úgy, hogy tanulmányozzuk a régi kézműves munkákat korszakokon keresztül a falvakban, városokban, egyes vidékeken, különböző kultúrákban, hozzájuk kapcsolódunk, zeneileg-euritmiaileg megelevenítjük és kitágítjuk azokat. Rudolf Steiner ezt így fogalmazza meg: „Akkor belép a szellem a pedagógiába.”

Egy óvodát izolált formaként létrehozni, amelyben mesterséges élet zajlik, és ahol minden

a gyermekek – mint egy kész pedagógia tárgyai – körül forog, ez egy „kifutó modell”. Egy kert, egy olyan élet-, kutatás- és munkavilág, amely ösztönzi és megváltoztatja a felnőttek életét, és amelyben jelen vannak a gyermekek, hogy a kozmikus női bölcsesség és a tetterős férfimunka elemeiből ösztönzéseket kapjanak saját, önmagukat alakító játékaik számára: ez a jövő kultúra-teremtő modellje. Az Ízisz- és Sophia-lény kozmikus szférájában, ahol az angyalok az emberek tanácsadói és munkatársai, útmutatásokat adnak nekünk (t.i. az angyalok) a fejlődésről, az egyes résztvevő gyermeki individualitások értelmében.

A munka szférájában található az *elementáris lények*, amelyek – miként a gyermekek – maguk is tanulni szeretnének az égi világtól és az emberektől, akik azonban a férfias munkába

éppúgy, mint a gyermekek nevelésébe bele akarnak avatkozni, *hogy az égi világot a Földdel összekössék.*

Werner Kuhfuss, 2009. április

Fordította: Szabó Attila

Irodalom

Werner Kuhfuss: *Grundzüge eines kulturschaffenden Kindergartens und Was ist die Wirklichkeit des kleinen Kindes?* Mindkettő a Verlag der Kooperative Dürnau és a Die Waldorfkindergartenpädagogik a Verlag Ch. Möllmann kiadásában

Győrffy Gábor

SZOCIÁLISRÓL ÉS ANTISZOCIÁLISRÓL

*„Helyes tett helyes gondolkodásból ered,
és helytelen tett ered hibás gondolkodásból vagy gondolatlanságból.”
Rudolf Steiner, 1905. december 29.*

Az iskolákban és óvodákban állandó a törekvés arra, hogy átláthatóbbá és hatékonyabbá tegyék a nevelési kezdeményezés szervezeti felépítését és működését. Azt azonban, hogy ez a remélt átláthatóbb és hatékonyabb működés milyen célt szolgál valójában, azaz milyen cél megvalósulása lesz tőlük hatékonyabb, meggyőződéseim szerint az dönti el, hogy az iskolák és óvodák – mint a szabad szellemi életet szolgálni született vállalkozások – a szervezeti életüket irányító személyek köréről miként is határoznak. Az alábbi gondolatok több szempontból túllépnek azon, amit én erről a kérdésről korábban gondoltam.

Az általam belátott összefüggések feltárlásához személyes tapasztalatok és beszélgetések sora mellett a forrás Rudolf Steiner: *A szociális élet kérdései* című könyvének (Mandátum kiadó, 1990) negyedik kiadásához 1920-ban írott előszava volt. Ő egyértelműen, kényelmetlenül és könnyörtelenül egyértelműen ír arról, hogy a szervezeti életben mi erősíti, és mi rombolja a szabad szellemi életnek a társadalmunkban való kibontakozását. Teszi ezt hónapokkal az első Waldorfiskola megindulása után. Szinte érezni, hogy az iskola tapasztalataiból, valamint az első világháborút lezáró emberséges békeszerződés megszületé-

se érdekében 1919-ben másokkal közösen tett lépéseinek ellehetetlenülése tapasztalataiból szól akkor, amikor szinte a teljes előszóban a gazdasági és a jogi-politikai léttől függetlenül megszervezett, azokkal a saját belső rendje alapján egyenrangúan együttműködő, szabad szellemi élet megszületésének és megőrzésének előfeltételeiről szól.

Világhelyzetünk ma méltán mérhető az 1919–1920 évhez. A 2001-ben elindított lassú és rejtett harmadik világháború következményei már mindenki számára kezdenek megmutatkozni. Egy évvel a példátlan tőkekoncentrációt és tőkeúraelosztást hozó, ún. pénzügyi válság után és néhány hónappal a 6 millió vakcinát jelentő és akár közösségi életet, utazási- és mozgásszabadságot is korlátozni kész sajátos nevű influenzahisztéria kiterjesztése előtt hasonlóan nyugodt, a kényelmetlenséget vállaló egyértelműségre van szükség gondolatainkban.

Rudolf Steiner egyértelművé teszi, hogy a gazdasági és a politikai szféra jogosulatlan befolyása megakadályozza a nevelésügy szabad intézményeinek a kibontakozását. A gazdaság részéről a vállalati, tőketulajdonosi, megrendelői befolyások; a politikai szféra részéről pedig az állami, bürokratikus és később pedig ideológiai akaratok

abban az időben jól azonosíthatóak voltak. Ma ezeknek a befolyásoknak nyilvánvaló és láthatóan romboló jelenléte mellett léteznek ezeknek az erőnek egy kifinomultabb, bizonyos vonatkozásban láthatatlanabbá vált (pontosabban nehezebben érzékelhetővé vált) megnyilvánulása az iskolákban.

A második világháború után újjászervezett Waldorf-iskolákban, így az ezek mintájára megszervezett magyarországi Waldorf-iskolákban is megjelent valami új, ami egyáltalán nem volt tekintettel az iskolák mint a szellemi élet vállalkozásai öngazgató munkatársi közösségének az autonómiájára. Megjelent az iskolák irányításán és igazgatásán belül az iskolákban nevelői és munkatársi feladatot nem végző szülők köre. Ezáltal az öngazgató fogalma észrevétlenül (!) úgy értelmeződött át, hogy a szellemi szféra munkatársainak öngazgatója helyébe lépett a szülők és nevelők közös „öngazgatója”, sok helyütt pedig szinte kizárólagosan a szülők „öngazgatója”.

A jogosulatlan gazdasági befolyás „láthatatlanul” jelen van akkor, ha vannak szülők, akik az iskola működéséhez való hozzájárulásukat nem ajándékpénzként, hanem az árucserék világában jogosult cserepénzként gondolják és adják. A jogosulatlan politikai-hatalmi befolyás pedig „láthatatlanul” jelen van akkor, amikor szülők szülői vagy megrendelői jogon irányítói, igazgatási felhatalmazással vesznek részt az iskolák igazgatásában: akár fenntartói egyesületként, akár az irányításban való arányos (pl. paritásos) résztvevőként. Ezáltal az iskolák-óvodák igazgatásában nem képes uralomra kerülni a gyermekek jövőimpulzusából táplálkozó és az általa megtermékenyített nevelői impulzus, mert azt letöri, annak kifejlődését meggátolja a gazdasági és a jogi-politikai életből hozott, „a múlthoz kötődő” szülői igazgatási erő.

Nem gondolom azt, hogy nevelői munkatársak nem hordoznak ilyen múlthoz kötődő igazgatási erőket, de állítom, hogy amennyiben a szülők lehetővé teszik számukra, hogy a nevelők köre tudatosan, minden örömeivel és fájdalomával együtt közösen munkálkodhasson a nevelés mellett az intézményirányítás és -igazgató kérdéseiben is, és a nevelők vállalják azt, akkor idővel megerősödnek a nevelők igazgatási képességei is.

Azt sem állítom, hogy „hopp”, a tanárok-óvónők átveszik az igazgatást, és ettől kezdve minden simán megy... Nem is elsősorban ez a kérdés, hiszen rosszul vagy jól – netán simán, „flottul” – tud menni ekkor is, akkor is az iskola irányítása. A tanároknak és óvónőknek egy másik kérdésre adott válaszával kell hogy függjön az igazgatással kap-

csolatos álláspontjuk. Ez a kérdés pedig ahhoz kötődik, hogy ők „szociálisan érző embereket” akarnak-e nevelni. Attól függően, hogy mit választanak erre a kérdésre, más és más út adódik a szervezetek irányításában való részvétellel kapcsolatban. Ha igennel választanak, és ezt komolyan is gondolják, akkor a következőket is komolyan kell venniük (csak ha igennel választanak, akkor viszont igen):

„... a nevelők csupán azáltal lesznek életidegen, gyakorlatlan emberek, hogy a legkisebb dolgotól a legnagyobbig nem ők maguk adják meg maguknak az irányelveket: így aztán olyan alapelveket lehet adni nekik, melyek – bár látszólag gyakorlati emberektől erednek – mégsem fognak olyan embereket nevelni, akik valóban „gyakorlatiak” az életben. Az antiszociális állapotokat az hozta létre, hogy nem olyan emberek kerülnek a szociális életbe, akik nevelésüknél fogva szociálisan éreznek. Csak olyan módszerrel nevelhetünk szociálisan érző embereket, amit szociálisan érző lények vezetnek és igazgatnak. Sohasem jutnánk el a szociális kérdéshez, ha a nevelést és a szellemi kérdést nem tekintenénk lényeges összetevőjének. Nem pusztán gazdasági berendezkedéssel lehet antiszociálisat létrehozni, hanem úgy is, hogy az adott keretek között antiszociálisan viselkednek az emberek. És antiszociális, ha az ifjúság oktatását olyan emberekre bízzák, akiket azáltal tesznek életidegenné, hogy tevékenységük irányát és tartalmát kívülről írják elő számukra.” (R. S. i. m. 19–20. o.)

Hogy mit jelent pontosan ez a „kívülről”?

„Nem adhat senki előírásokat, aki nem vesz részt az élő oktatásban és nevelésben. Nem lehet beleszólása ebbe semmiféle parlamentnek, sem senkinek, aki egykor tanított, de most már nem tanít. Amit az oktatásban egész közvetlenül tapasztalunk, az érvényesül majd az igazgatásban is. (...) Természetesen felhozható az az ellenvetés, hogy a szellemi élet ilyenfajta öngazgatója mellett sem lesz majd minden tökéletes; ám ezt a valóságos életben nem is követelhetjük. Csupán arra törekedhetünk, hogy a lehető legjobb jöhessen létre.” (R. S. i. m. 17–18. o.)

És hogy lesz erre ideje a nevelőnek?

„Minden oktatónak csupán annyi időt kell oktatásra fordítania, hogy a maga területén irányító is lehessen; ezáltal olyan módon irányít majd, ahogyan oktat és nevel.” (R. S. i. m. 17. o.)

Tehát aki kívülről részt akar venni a szervezet irányításában, az – ha igazán segíteni akar – akkor jobban teszi, ha az amúgy erre szánt erejét és munkáját azoknak a többlet-ajándékpénzeknek a

megszerzésére fordítja, amelyek lehetővé teszik, hogy a nevelőknek nevelési feladatuk mellett – lényegileg annak részeként – jusson idejük az igazgatásban is részt venni. (Ez természetes módon változtat a jelenlegi intézményi költségvetések eddig megszokott arányain is.)

Az a szülő, aki belátja, hogy mit jelent a most született gyermekek nevelése szempontjából a tanárok és óvónők szervezetrányításban való teljes részvétele, az természetesen bátoríthatja és segítheti a nevelőket erre, segíthet megteremteni ennek az előfeltételeit. A mély, gyakran évtizedes szervezetrányítási tapasztalattal bíró nagyszámú „külsős” szülő, ahogy eddig közreműködött a szervezet irányításában, úgy – ha belátja – ugyanolyan erővel és képességekkel tehet azért, hogy idővel a szervezetrányítás már nélküle is megtörténhessen. Hiszen gyermeki képességek megnyílását, az ezeknek a képességeknek mozgósításában rejlő örömet észlelni – az első felállástól, az első saját elutazáson át az önálló életvitelig – nevelői és szülői boldogság is. Ugyanilyen öröm forrása lehet felnőtt képességek megnyílását és teremtő erejét megtapasztalni. Nagy öröm ezt embertársként segíteni. Lehetséges a szép átmenet. Tudom, hogy szokatlanul hangzik, de ebben a formájában igazi szociális feladat: művészi módon nélkülözhetővé tenni magunkat!

A nevelő pedig csakis a vállalkozás irányításában való tényleges részvétele alapján válik képesé ezeknek a feladatoknak az ellátására.

A szellemi élet szabadsága az előfeltétele annak, hogy minden ember a magával hozott egyéni feladatát életében megvalósítsa azáltal, hogy az egyéni képességeit a társadalom javára kibontakoztatja. A szellemi élet szabadságának pedig alapfeltétele a nevelés intézményeinek szabadsága, amely egészséges módon csak a fenti gondolatokból következő irányítási és igazgatási gyakorlat révén valósulhat meg.

Ez számomra azt jelenti, hogy a szellemi élet vállalkozása esetén külső szereplő – állam, finanszírozó, szülő, szülői kör, szakértő – jogosultan, azaz a szabad szellemi élet kibontakozására alapozva és hivatkozva nem igényelheti, hogy az igazgatásban irányítói jogokkal vegyen részt, illetve hogy az irányítói jogokat részben vagy egészen maga gyakorolja.

Természetesen jogosultsága van külső segítségnek és nem csak egy iskola alapításánál, egy szellemi vállalkozás indulásánál: iskoláink például ma szülői segítségnyújtás és együttműködés nélkül nem létezhetnének, és természetesen nem is kell, hogy a nélkül létezzenek. Az együttműködés

azonban egyedül akkor jövőt szolgáló, ha nem kötik igazgatási és irányítási elvárásokhoz. A szülői „együttműködési akarat” nem ritkán a vélt segítség igyekezetével vagy más személyes motivációkból olyan irányítási területekre is kiterjed, ami (még akkor is, ha ez ma többé-kevésbé minden Waldorf-iskolában így van) már ellenkezik a szülő saját tényleges szándékával: rombolja gyermeke nevelődési lehetőségeit.

Éppen a jogosulatlan és ezért „láthatatlan úton” betegítő irányítási feladatokból való kilépés tárhatja fel az igaz szülői feladatvállalás, az igaz nevelői-szülői együttműködés ma még egyáltalán nem ismert, új és termékeny formáit. Ez árasztthat életet a nem-tudni-pontosan-miért sorvadó szülői és nevelői kapcsolattartás és együttműködés számára, már létező formájába is. Ez a megújulás pedig közvetlenül szolgálhatja a gyermeket.

A szülők figyelme és ereje pedig emellett a társadalmi hármasság tagozódás teljesebb megértéséből táplálkozva erősebben koncentrálhat azokra a feladatokra, ahol ők a saját vállalkozásukban, munkahelyükön, társadalmi és közösségi életükben jogosultan vannak irányítási és igazgatási helyzetben, hogy ott is, a Waldorf-iskolák szociális környezetében is megtörténhessenek azok a gyógyító változások, amelyek az erre a szociális működési területre idővel rálépő fiatalok egyéni feladatmegvalósításának ma megteremtendő, jövőt szolgáló előfeltételeit valóban megteremtik.

Egy ilyen irányú változás természetesen csak akkor kezdődhet el, ha egy szellemi élet részét képező vállalkozás munkatársai szabad belátásukból sajátjukként elfogadják egy ilyen kezdeményezést mint a szociális nevelés alapját, szervezeti életük vezérlő törekvését.

Bizonytalán sokaknak nehéz ezeket a gondolatokat olvasni. Belátásom szerint az itt leírt szociális tudati lélek korának szociális tette. Tárgyilag, objektív szociális. Fájdalomban érlelődik. Mozdulata Márton szótlán, szinte nyers és köszönet nyilvánítását meg sem váró tette. Amit Márton egyénként tett, korunkban emberek csoportjai is képessé válhatnak megtenni. Ez korfeladatunk.

Amennyiben az egészséges társadalmi élet kibontakozásának alapkérdése, hogy élnek-e és szabadon alkotnak-e benne szociálisan érző emberek, úgy a szellemi életnek az a vállalkozása, amely az itt tárgyalt kérdésekben kedvező változást tesz, azzal társadalmi életünk egészének gyógyulását szolgálja.

Szombathely, 2009. augusztus 12. ■

Dr. Grethe Stavenhagen

AZ EMBERI TEVÉKENYSÉGEK VIZSGÁLATA TERÁPIAI SZEMSZÖGBŐL

A szellemtudományból származó egyik alapvető ismeret – ami fényt deríthet a betegség és egészség minden kérdésére – az, hogy a betegségek tulajdonképpen oka az ember szellemi és lelki képességeiben rejlik.¹ A földi létben átélt tudati folyamatok szükségszerűen összekapcsolódnak a fizikai testben végbemennő leépítő folyamatokkal, az élet visszaszorításával. A fizikai testnek el kellene pusztulnia, ha a földi élet tartamára nem kapcsolódna hozzá tápláló, újra felépítő, védelmező közvetítőként az ember éterteste. Ez tartalmazza mindazon erők összességét, melyek a fizikai testet életben tartják, ezért Rudolf Steiner élettestnek is nevezte. Az élettest szellem és anyag között működik, mindaközött, ami materiálisan térbelileg létezik, illetve szellemi tudatossággal, szellemi formában átélhető. A Földnek is van éterburka. Ami a környezetében szélként és időjárásként, minden elementáris mozgásban él, az közvetít a csillagvilág és a Föld erői között. Az elemekben működő éterikus képzőerők² okozzák és alakítják a matéria állapotait, közvetítik a magasabb törvényszerűségeket minden számára, ami a Földön természeti birodalmakként fejlődik. A környezetből, a bolygók szféráiból áramolnak a Földre.

Ugyanezek a képzőerők élnek az ember étertestében is. Ők a segítők, amikor a lélek útjai a lét poklain és mélységein keresztül a test eszközét szét kellene hogy rombolják. Ezért minden terápiai gondolkodás alapját a képzőerők és a lélekkel és testtel való sokrétű összefüggésük tanulmányozása kell hogy képezze. Amit ma erről tudhatunk, azt Rudolf Steiner végtelen gazdagságban fektette le írásaiban. Az alábbiakban arról lesz szó, hogy ezek alapján az egyes esetekben hogyan kell cselekedni, hogyan lehet mindezt tapasztalatokkal gazdagítva a beteg ember felé közelíte-

ni és őt egy olyan *tevékenység* révén gyógyítani, mely az étertesttel összefüggésben szemlélhető.

Az éterikus lényegéről aligha lehet más módon, mint képszerűen beszélni, mert az éteri világ – a folyamatok, az átalakulások, a szüntelenül áramló mozgások világa – már nem háromdimenziós, ahogy pedig olyan szívesen gondolnánk.

Az ember éterteste megteremti a maga képét a folyadékemberben, amit tanulmányozhatunk. Csak az áramlásaiban egészséges folyadékember mutatja képként az éteri működés összes kvalitását; ez önmagában átalakul, kilép a háromdimenziósságból a felületképzésben, ahol a fizikai-kémiai folyamatokat át kell vezetni eleven folyamatokba. Gondoljunk csak a tüdőre, a belekre, az érzékszervekre. Az éteri történések a felületekben áramló mozgást keres.

Ha nagy vonalakban követjük ezt a „folyékony” embert a három fő területen, az anyagcsere, a ritmikus rendszer és az idegérzékelés területén, akkor a következőt látjuk: az anyagcsere területén a nyirok és a hozzá közel álló chylus, tápláló folyadék jellegzetessége, hogy egy renyhe, fehér, átlátszatlan, sok megformált sejttel terhelt nedv, tulajdonképpen egy áramló sejt- és cseppecskeelem. Kitéve a táplálékfelvétel önkényességének, áramlási ritmusa hol gyors, hol lelassuló. Megfigyelhetjük, hogy a folyadékot itt még köti a földi nehézség, itt a leginkább anyagokkal terhelt, hajlamos pangásokra, szubsztanciaképzésre. De az eleven felhajtóerő egészen a mellkas magasságáig fölemeli ezt az áramlást, ahol beleömlik a vérbe. Ebben az első részben az éteri erők erőteljesen dolgoznak a szubsztancián, felépítően, védelmezően, mert a szellemi-lelkinék éppen itt mélyen bele kell nyúlnia a testi történésekbe. Az étertest itt fogadja a táplálkozásból mind-

azt, amit a Föld képes adni, amennyiben fényben és levegőben, sóban, vízben és hőben az elemek hatnak a természeti birodalmakra, melyekből táplálékunkat vesszük. A fizikai világ ezen adományait, miután fizikaiságukat megszüntette, az étertestnek ez a része újra megeleveníti és felépíti.

A táplálékfolyadék beleárad a vérbe. A vér képe egészen más. Ritmikus hullámokban köröz az egész organismuson keresztül, a szívtől eltávolodva, majd visszatérve. Nem más, mint egy önmagába futó mozgás, az éteri történet megértése számára rendkívül lényeges mozdulat. Az éter a környezetből áramlik, és a maga természete folytán visszahullámozna, ha nem lenne az oxigén, ami révén a Föld mint egész, de az egyes ember is az életet, az étertestét folytonosan nem tudná újra *belélegezni*. Elragadna bennünket (az étertest) éteri otthonunkba, ha nem rendelkeznenk fizikai anyaggal, hogy megtartsuk. Amikor az oxigén a vérben kering³, az étertest a fizikai felé hajlik, megelevenítően alámerül benne, táplálja és ápolja az öntudatlan felépítést. Amikor széndioxid keletkezik, az étertest kilazul, egy finom elhalás kezdődik, az étertest a lélekest felé hajlik, és a tudatot szolgálja.

Mint hogy itt a vérben szabadon kell ingázni, a vér felemelkedik a színességhez. A színek a fény és a sötétség közötti út kifejezői. Amennyiben az étertest képes ingázni a testfelépítés sötétsége és a tudati folyamatok fénye között, színesen nyilatkozik meg. Kék: vágyakozás a szellem után; vörös: az átmelegítő élet.

A természetben látható szivárvány létrejön, amikor fény-víz-levegő megnyilatkoztatják, az rejtélyes módon azáltal él bennünk, hogy a vér megnyílik a légzés előtt. A vér átlégzése magához vonja az élő lelket, és a lélek a színben él. „A színek lénye” ciklus 3. előadásában⁴ Rudolf Steiner ezt mondja: „Az Én maga benne van a színben. Sem az Én-t, sem az emberi asztrálestet egyáltalán nem lehet megkülönböztetni a színességtől, a színességben élnek.”

Felfelé haladva végül eljutunk az éteri test azon részéhez, amelyik fokról fokra megszabadítja magát a testi történetétől, és a légzéssel átfelemelkedik az ideg-érzékelési élethez. Ez a rész az éber földi-Én tudatos átélése felé hajlik. A folyadék, ami ehhez a részhez tartozik, feláldozta eleveenségét és színességét, tiszta, átlátszó, kissé sós, sőt útban van a drágakövek felé (pl. üvegtest a szemben). Folyékony helyként nyugszanak a tiszta tavak, hogy az

éter szabadon felemelkedhessen, hogy az embert immár a környezet képeivel és minden egyéb érzéki kvalitással táplálhassa. A keringés gyenge. Befogadja a légzés vibrációit, amikor a lélegzetvétel nyomása folytatódik a gerincfolyadékán át az agyig, hogy – amint Rudolf Steiner többször kifejtette – a lelki, egyesülve az éterikussal, az éber ideg-érék életet színezz. Köztudott, hogy pl. az ember semmit nem lát helyesen, ha nagyon szomorú, és csaknem elfelejt lélegezni.

Ha még egyszer magunk elé állítjuk az egész folyadékembert, akkor azt találjuk, hogy ez a merkuriális ember rendelkezik egy mozdulattal/mozgással, ami mindenütt táplál és hordoz. És ez az önmagában átalakuló folyadékáram az éteri kozmosz, a bolygóhatások kvalitásait is hordozza. A nyirok- és tápláló terület folyamataira fokról fokra hatnak a belső bolygók, az áramlások gyorsulása és lassulása a ritmust szabadabban és individuálisan engedik alakítani. Az éterszívben a naperő él, fenntartva/megtartva az egész embert az állandóan köröző keringés révén. A légzésben Mars él, és az étertest testtől szabad részében a fej nyugalma a Szaturnusz és a Jupiter van hatással.

Ez az egész éter-átáramolta folyékony ember a tiszta felhajtóerőben él. Ez okozza, hogy nem érezzük a súlyunkat. A luciferi kísértésként ismert kor óta élünk a földi nehézségben. Az asztrálitás, melybe Lucifer által bevonult az egoizmus és a szenvedély, az embert úgyszólván kitaszította a paradicsom fény-hő-birodalmából a nedves-földibe. Akkoriban vett fel az ember szubsztanciákat a testébe, melyek súllyal terheltek, de ezt mégis csak részben érzi az ember, mert az étertest hordozza. Akkoriban kezdődött szenvedés és betegség. Halál is azóta létezik. Elkezdődött a nehézség ellen folytatott küzdelem, mert a nehézség-élmény szenvedés. Koaguláció révén a folyadékból keletkezett mindaz, ami testünk materiális részét képezi. Sajátos módon a folyadék törvényszerűségeihez, az éterihez különösen közel maradt a keletkező izom. És ha nem akarjuk engedni, hogy a test a nehézség áldozatául essen, akkor *tevékenység* által kell megszüntetnünk a nehézséget.⁵ Az étertest közvetíti és az elemek hordozzák ezt a *tevékenységet*. Feltűnő, hogy az őstevékenységek nagy vonalakban milyen erősen a merkuriális elemre irányulnak – a vadászat a *vérré*, az állattenyésztés a *tejre*; a mezőgazdálkodás a földet *itató* képében, a kereskedés a *tengeren* utazás képében jelent meg.

Merkúr minden elemében. A vérből önmagán túlra, a tengerre vezeti az embert a tevékenysége fejlődése. És amikor később az ember mélyen beleássa magát a földbe, a később létrejött bányaművészetben, az olvasztásban Merkúrhoz vezette a fémeket.

Amikor az ember már nem érezte át az elemeket, és az elementáris világ ismerete is elsötétült, az ember tevékenysége is elidegenedett a kozmikus gyógyító erőktől. Nem minden tevékenység szünteti meg a szenvedést. Ma bőven léteznek megbetegítő tevékenységek, amelyek a teremtő képzőerők ismerete nélkül pusztítóan kötik meg az anyagokat, értelmetlen formákat építenek fel, szétzilálják a ritmusokat és így tovább. Ne a kultúra törvényszerű áramában létrejött technikára gondoljunk, aminek megvannak a maga saját törvényei, amelyek felelősségteljesen alkalmazva jótékonyak, ha a saját területükre korlátozzuk érvényességüket.

Most utalnunk kell néhány tevékenységre, amelyeket ma merkuriálisan újra erőteljesen áthathatunk. A tevékenykedésben gyógyerők rejlenek, és ebben az összefüggésben Merkúr ismét vezetővé válhat.

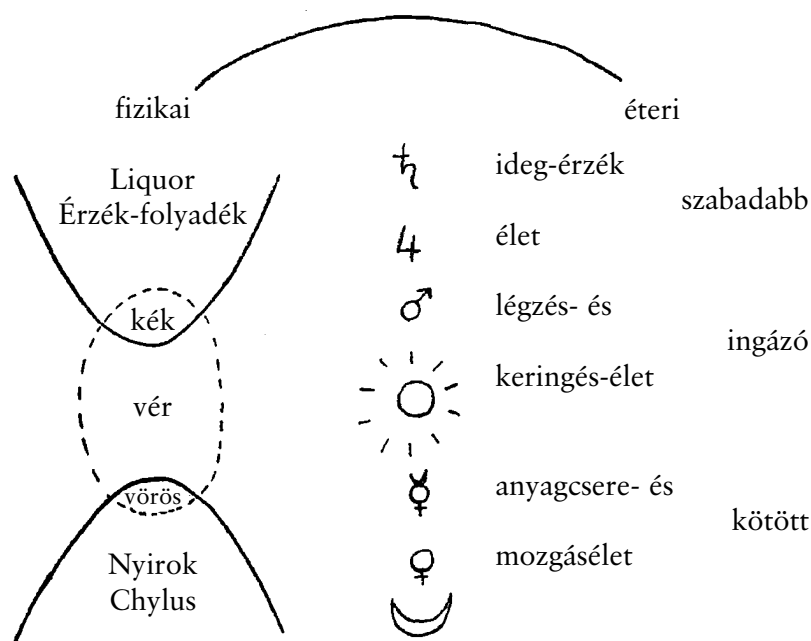
Ha az eddig elmondottakat egy vázlatban szemléljük, érthetőbbé válik, ami ez után következik.

Ebben a vázlatban rámutattunk a bolygókkal összefüggésben a hármas tagozódású ember étertestének folyamatsorára. A magasabb lénytagok részvételétől egyelőre eltekintünk,

hogy ne bonyolítsuk a képet; itt most mindent az éteriség szempontjából vizsgálunk. Ismételjük át röviden, hogy a képzőerőtestet a légzés útján lélek hatja át, az érzék-idegület útján pedig szellem.

Ha megpróbáljuk áttekinteni a tevékenységek területét, és eközben az éterikus testet tartjuk szem előtt, hogy a tevékenykedést terápiai gondolatokkal hassuk át, akkor egy olyan kép adódik, ami lassan az ábrázolt köré épül. Ez az éteri test nem térbeli, hanem idő-test, és az időhöz való viszonyát Rudolf Steiner a temperamentumokkal összefüggésben ábrázolta. Ha átérezzük az étertest felső részét, akkor melankolikus hangulatba kerülünk. Ebben az idő úgy él, mintha össze lenne göngyölve, és hosszú emlékezések fejlődnek ki. Visszatekintünk a *honnarra*. Egész másképp van abban a részben, mely az anyagcseréhez tartozik. Itt ellenkezünk az idővel, és egy inkább kolerikus hangulatot élünk át. A jövő felé fordulunk. A kettő között van egy régió, ahol együtt rezdülünk az idővel, néha gyorsabban, lüktetőszangvinikusán, néha egyhangú-lustán, flegmatikusán. Ha ezeket a vonásokat keressük az emberi tevékenységben, akkor azt találjuk, hogy az ember letapogatja, evolválja azt, ami az étertestében él. Mintegy világhangulatokat visz tevékenységébe.

Ha a fejére figyel (*sinnt*) az ember, akkor visszatekint mindarra, amit a születés előttiből magával hozott. Ha arra gondol: mit éltem át, minek voltam részese és hogyan tudom tevé-

kenységem által lehetővé tenni, hogy létrejön az, ami először mint emlékezés hat, akkor megérti az ember, hogy mindaz, amit az öltözködése érdekében tesz, a fonás, szövés, egyáltalán a női kézimunkák, teljesen ebbe a hangulatba merülnek. A tevékenység és a hallás még összekapcsolódnak, mondák, mesék keletkeznek ebben a múltra hallgatásban. És új fényben jelenik meg az a tény, amit Rudolf Steiner közölt, hogy bizonyos népviseleteken tanulmányozhatjuk, ahogy az emberek azon fáradtak, hogy emlékezzenek a közösen átéltekre. És egy isteni művészetben, a zenében is ez a jelleg él. Jóllehet bizonyosan minden művészet az egész emberhez hozzátartozik, azaz az egész embert átfogja, mégis mindegyiknek megvan a maga, a többiétől különböző földi alapja. Szövünk a hangzásban, a még szabad éterben, ami még nem merült alá a testiségbe, ami még nem nehezült el. A nyelvgéniusz gyakran éppen a hangoknak ad szárnyakat. Az ősz-poetikus-muzikális az egész embert átlélekesíti (lélekkel hatja át), „totális érzékszervként alakítva”.⁶

Így jogosnak tűnhet, hogy a fej mellett a zenét, másrészt azokat a tevékenységeket látjuk, melyeket a kultúrában az asszonyok ápolnak.

Ha a középső rész felé fordulunk, a jelen átélése felé, akkor azt kérdezzük, hogy mi olyasmit teszünk, ami az oldás és kötés, a belemerülés-kioldódás jellegét hordozza, melyik tevékenységnek van ilyen jelen-karaktere abban az értelemben is, hogy a jelen egy mindig újonnan keletkező. Az a művészet, amelyik a jelent garantálja, a festészet. Először idegenül hathat, de mélyedjünk el a színek kezelésének intimebb jellegében. Itt egy oldásról és kötésről, egy állandó kiegyensúlyozásról van szó, amit Rudolf Steiner a kötélbánchoz hasonlít. Minden művészet tartalmazza ezt az elemet, de itt ez jelent mindent. A kép a színárnyalatok érkezésében-menekülésében él, a vöröstől a kékig. Az ember alámerül az áramlásba, majd ismét fölemelkedik az áttekintéshez, számtalanszor, amíg egy kép elkészül. És a jelen-jelleg? Leonardo da Vinci naplóiban megtaláljuk a választ, szinte tréfás megfogalmazásban: „Kérdezd a szeretőt, mit szeretne jobban, kedvese képét, vagy annak leírását akár a legnagyobb költő tollából is.”

És a mai tudat számára egy csaknem különösnek tűnő rokonság van a főzés művészeté és a festészet között. Itt az oldás és kötés, a túl sok és túl kevés közötti egyensúlyozás, a folya-

matok áramában teremtés jelent mindent. Hogy a jelenlegi életet fenntartsuk, az *átgondolt* étkezésekben képeket teremtünk, és a kép jobban táplál minket, mint sejténénk; nemcsak az anyag táplál. Ennek a tevékenységnek a szívből kell fakadnia, nem intellektuálisan kell átgondoltnak lennie; bátran, mozgékonyan, individuálisan kell bálnunk vele. És míg a lányok a szelídebb oldást és kötést gyakorolták, addig – ezt kell meggondolnunk – mindaz ide tartozik, ami játékként és küzdőjátékként, lovaglasként, vívászként és viadalként, a szellem-jelenlét lüktető gyakorlásaként átjárja az életet.

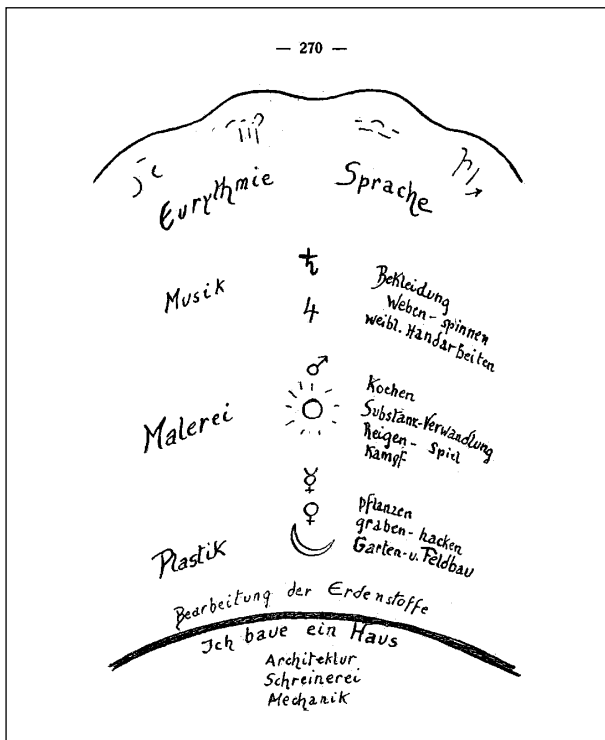
Érezzük át végül a fizikai formát kitöltő, képző és megelevenítő étertestet. Ha törvényeit belevéssük az anyagba, létrejön a plasztika, szobrászat művészeté, egyáltalán az anyag művészi, térbeli megmunkálása. Mindez dacol az idővel, tartamot ad neki a jövő számára. Elkezdjük a Földet átalakítani (*umschaffen!*), folytatni a természetet, a földeken, a kertekben az elevent ápolni és megművelni. Fenntartani a táplálékunkul is szolgáló eleven szubsztanciát – ez is ide tartozik.

Ha végül maga a fizikai teste tudatossá válik az ember számára, kiderülnek a törvényei, akkor házat épít magának halott földi anyagokból. Ebben bontakozik ki tevékeny élete.

A házban érezhető a földdel való összekötöttség és a Nap-hatalmak is, melyek a planetáris élet által differenciálva a tevékenységek minden formáját mozgatják és megelevenítik. Végül mindezt mintegy kupolaként befedi a csillagerők tiszta kifejeződése a beszéd hangjaiban, ami mindent megteremtett, és amit az egész ember étertestén is leolvashatunk és euritmiaként megjeleníthetünk.

Így a kép a tevékenységek világává bővül. Biztos, hogy a lehetőségek területét csak aforisztikusan tudtuk letapogatni. A tevékenységek világa végtelenül gazdag. Nem érintettük azt a tény sem, hogy minden ismétlődik mindenben, hogy az emberben mindennek része van és mindenből részesedik.

A beteg és lelki ápolásra szoruló emberek kezelésében, a szociális tanácsadásban és mindabban, amit az orvos felelősségteljes megelőzőként tenni képes, nagy szerepet játszik a tevékenységek helyes rendje. Ettől eltekintve, éppen az elemek ismeretéből kiindulva, ha megfelelően bálnunk a tevékenységekkel, akkor érvényre tudjuk juttatni azok igazi gyógyerejét. Ezt egy példával illusztráljuk.

Itt szándékosan eltekintettünk mindattól, ami a tudományok területéről a beteg felé közelíthető. Ezt is a magasabb lénytagokból fejlesztjük ki, amiről azonban külön kell majd beszélnünk. Itt most csak a művészeti és a kézműves tevékenységekre utalunk. Ezekkel a dolgokkal épp olyan individuálisan kell bánunk, mint a kezelés egyéb tényezőivel, ha speciális gyógyhatásokat akarunk elérni. És szükség van emberekre, akik ezt a tevékenységet értelemmenten módon vezetnek és kísérik.

* * *

Vegyünk tehát egy példát a festésoktatásból. A festés hatása, a színek kezelése általában olyan, hogy azt kell mondanunk: elvezet az emberi szeretethez, az ember megértéséhez. A színtelen világok lélek nélküliek és szeretetlenek. Ha elgondoljuk, hogy kiirtanák a színeket a világból, kiszárad a szánk. A szín olyan bensőségesen rokon a vízzel, mint a lélek. Igazán alkalmas arra, hogy száraz embereket elevenen „átnedvesítsen”. Igen, a festés ott is jótékony hatású, ahol a vízorganizmus nincs átorgánizálva, ahol az a veszély fenyeget, hogy elárasztja az embert.

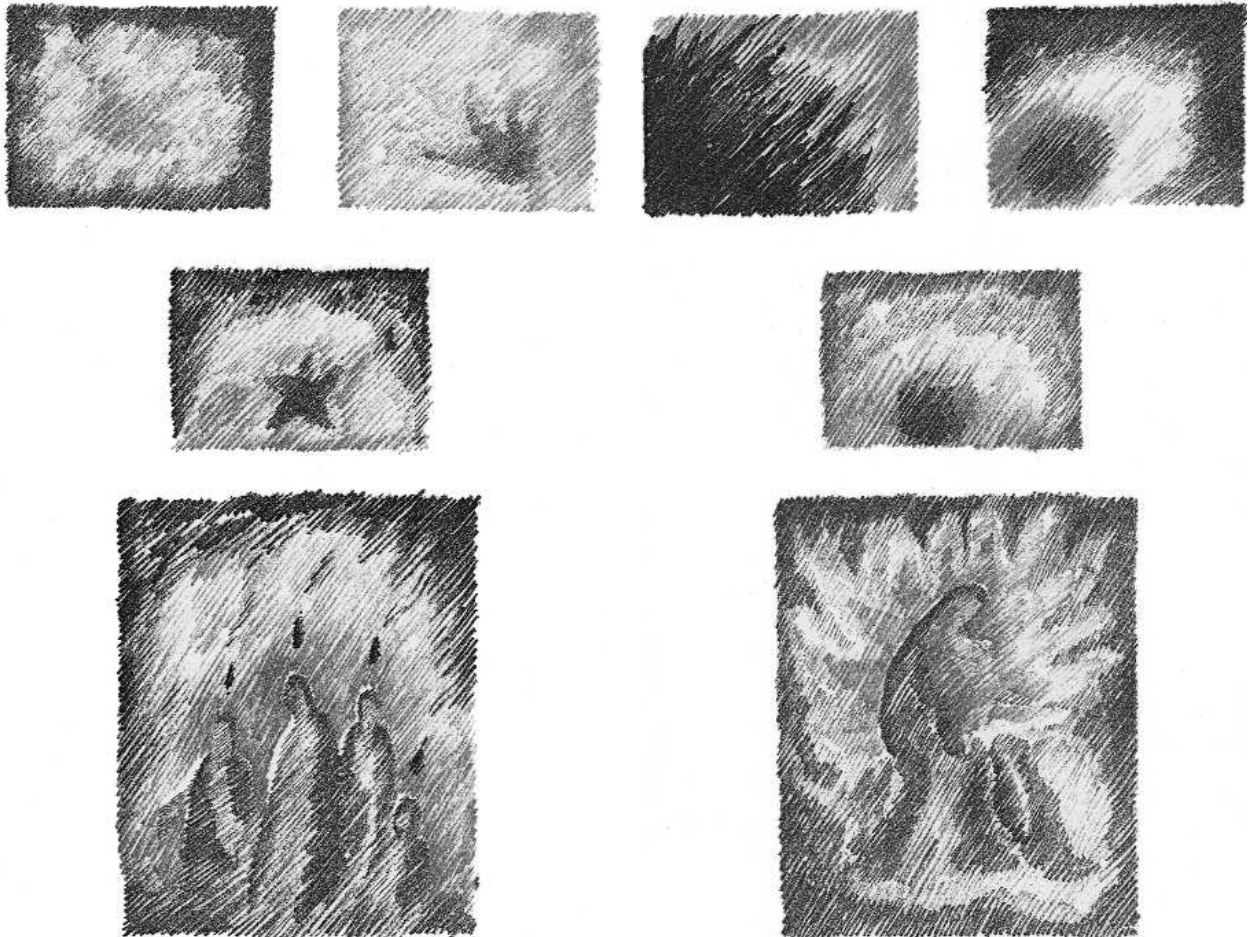
Amikor a festésnél átlépek az érzéki benyomástól az erkölcsihez, akkor, azt mondhatnám, a színt átvezetem a fej kritikájától a szív kritikájához. Így átélve megmozgatja a szívet

és a légzést. Megragadja Merkúr, és az érzékszervi észlelést átvezeti a ritmikus emberen keresztül az akarat területére.

Vegyünk egy melankolikus embert. Azt, hogy a temperamentumok az étertestben gyökereznek, korábban már leírtuk. Ennek egy utócsengését megtaláljuk a régi medicina nedvtanában. Ha egyoldalúan kerülnek előtérbe a temperamentumok, akkor egész meghatározott betegségek felé közelítenek, és ezért tulajdonképpen már a megelőzés területéhez tartoznak. A melankolikus átéli a fej nagyon finom halálfolymatait, a fájdalmas kristályosodást, a földi nehézségtől való megszabadulás utáni vágyakozást. Minden hosszú idő alatt csendül csak el. Az idő kitágul. A fény szelíd benne, és sokkal inkább a múltat, mint a jövőt világítja meg.

Mit festhetne az ilyen ember? A lélek, különösen a művészileg nem iskolázott, szívesen képezi le saját magát. „Árulkodó hiba” – hogy megint Leonardót idézzük. „És azt hiszem, abból ered, hogy a lélek a saját teste képzője/alkítója; saját képére teremtette. Ha arra kényszerül, hogy színek és ecset segítségével egy új testet teremtsen, úgy legszívesebben azt a képet reprodukálja, melybe beleélte magát.” A művész számára tehát hiba, a terapeuta számára azonban egy átalakító gyakorlat kiindulópontjává válik. Egy szelíd fény, amit kék burkol körül, ez a lelke alaphangulata, és mindig ez a fej átélésének a mozdulata, ami végtelen variációkban jelenhet meg – festhetem felhősen, vizesen vagy kristályosan. Ez úgyszólván az első feladat. Így feladattá válik, ami individuálisan leolvasható.

Aztán elkezdődik az átalakulás, ami egy átüremkedésben és fokozódásban áll. A sárga erősödik, elkezd sugározni, a kék visszahúzódik, mindkettő áthatja egymást a zöldben, a sárga átüt, a kék a sárga maradványaival egy kékeszöld magot alkot. Végül hagyom, hogy a sárga fokozódjon, felemelkedjen a vörösre. (Lásd a mellékelt vázlatokat, 1. képsor. Az oktatás során természetesen akvarellfestéket használunk.) Ha absztrakt módon visszük véghez, halott operáció. De ha megragad minket a szín mélyebb lényé, gyakorolva átéljük az utóhatásokat és meleg szívvel alakítjuk a gyakorlást, akkor egyszer csak a fej hidegítő téli élményéből megszületik egy *pünkösdkép*. Ugyanaz a színakkord annak a pillanatnak életteli szemléletévé válik, melyben a gyászoló tanítványokat a rájuk ereszkedő tüzes nyelvek

1. képsor

2. képsor

tettekre szólítják fel, ahol kiragadtatnak a gyászból, és újra érzik az akarati világgal való kapcsolatukat. Ez az, amit igazi gyógyképként átélhetünk.

A gyakorlatokat ezerféleképpen variálhatjuk. Nem elég az iskolaszerűség, hanem együtt kell mennünk minden individuális úton, felfedezőutakra kell vállalkoznunk.

A kolerikus, aki akarati élményeinek túlsúlyát a sárgászöld színben adja hírül, másképp kell vezetni. (2. képsor) Az agresszív vörös űzi maga előtt a sárgát. Ismét hagyom a színösszefüggést áttüremkedni, majd fokozódni. A vörös önmaga által – goethei értelemben – nem tud fokozódni. Csak a belső átélésben tudjuk fokozni, azaz előre kell törni vörössel, tovább és tovább, de minél előbbre jutunk a saját (belső) vörösünkkel, annál szorongatóbbá fog válni a hatása. Az ember szeretne kékbe burkolózni és jámborrá válni. Így kék csatlakozik a nyugvó sárgásnarancs köré. Szükséges, hogy kísérletezzünk a színekkel az érzetek (*Empfindung*) területén, ha el akarunk jutni a lényükhöz. Mivé tud akkor formálódni ez az akkord? Karácsonyi képpé tud válni, Madonnává, akinek kék köpenye a Napot burkolja

be. Átéltető lesz, ahogy egy viharos vörös nyugalomba jut. Jámborság keletkezik, hogy a kozmosz a maga gondolati erejével (a nyugvó kékben) hatni tudjon ránk. A kolerikus, akit saját teste nyárélménye szorongat, meggyógyul a tél által. Vannak objektív színutak, melyeken annak veszélye nélkül haladhatunk, hogy a morális világról prédikálnánk. A *színen* keresztüli út sokkal hatékonyabbnak bizonyul.

Ez tehát kétféle gyakorlat a sok közül, melyeket megragadhatunk és minden egyes esetben mindenki számára másképp alakíthatunk. Az a lényeg, hogy sikerül-e a gyakorlatot olyan elevenné tenni, hogy abból az étertest utánózva fel tud-e venni valamennyit a saját maradandó „állományába”. Amit ily módon gyakorol az ember, az az éjszaka során utóhatást fejt ki, és az egyes tettekből végül új képességek bontakoznak ki. Ha az ember meghódít magának egy színt, egy színnel való bánásmódot, akkor az ahhoz hasonló, mint amikor valaki hajlandó megenni valamit, ami korábban nem ízlett neki. És ezzel többet tett, mint gondolná, mert ez egy új képességet, az étertestig ható erő-hozzávezetést jelent.

Itt most hangsúlyoznunk kell, hogy minden ilyen szemlélődés a gyógyításnak arra a fogalmára

épül, melyet Rudolf Steiner tanított a tanítványainak. A gyógyszeres vagy egyéb orvosi beavatkozás révén történő gyógyításhoz hozzátartozik, hogy rátekintsünk arra, milyen új fejlődési lehetőségek tudnak virágba borulni a gyógyulásból, legyen szó akár csak egyetlen új gondolatról.

Ha az emberi tevékenységek gazdag sokféleségét, melyeknek itt csak leglényegesebb vonásait jellemeztük, ebben a fényben látjuk, akkor orvosként vagy gyógypedagógusként az egyes kérdéseket egész más módon tudjuk kezelni. Ha újból és újból elgondolkodunk a tevékenységek egymáshoz való viszonyáról, ha érezzük, hogyan hatják át egymást, éppen úgy, ahogy a bolygók szférái, melyek nem egymás mellett léteznek, hanem mint egymást beburkoló szférák egymásba hatnak, akkor az ilyen szemléletből biztos érzés növekszik az egyes esetekre vonatkozóan. És az egyes ismét elnyeri eredendő méltóságát, ha részesedik az egészből. Ha az ember képes érezni/érezkelni, ahogy a zenei minden másnak az alapját képezi, ahogy a festésben, a vívásban, örvendő a jelennek, együtt rezdül, ahogy a kalapálásban és kovácsolásban a jövővel dacolva csendül – akkor a tevékenységet a világgal összefüggésben fogjuk átélni, a Merkúr-erők a felsőt beleviszik az alsóba. Ne felejtsük el azt sem, hogy korábban azoktól a tettektől, melyekkel az istenek az emberekkel együtt átalakították a Földet, és amelyeket énekekben és költeményekben dicsőítettek, gyorsabban vert a szívük azoknak, akik a hosszú teleken fontak és szőttek. Akkor formálódik a Földdel való dűlőre jutás a zeneiségben. És az ilyen összefüggések különböztetik meg a *kultúrát* a pusztai civilizációtól, melyet nem járnak át elevenen a közös elemek, hanem halott széthullási termékként jelenik meg.

És ha alászállunk a földi anyagok megmunkálásához, akkor ez megint csak olyanná válhat, mintha a planetáris világ valóban aláereszkedne és minden tettet áthatna a „házat építék magamnak” során. A következő írás (ti. a *Natura* folyóiratban) ennek szép bizonyítéka.

És míg az orvos és a gyógypedagógus az orvosi ismeretekkel összhangban segíthet az egyes betegnek, illetve gyerekeknek ezeknek a tevékenységeknek terápiás szempontból módosított formáival, addig általánosságban azt mondhatjuk, hogy már maga az a tény, hogy ismét a világösszefüggések felé fordulunk, elkezdődik egy absztrakt korunk számára gyógyító impul-

zus. Azokból az emberi közösségekből, melyekben ilyen értelemben ápolják a tevékenységeket, új hivatások növekedhetnek ki. Hivatássá válhat például, hogy a tevékenységek világát terápiásan, azaz merkuriálisan áthassuk. Egy ember egész akaratát áthathatja, hogy a különféle tevékenységeket oly módon alakítsa és gyakorolja, hogy ne a látható eredményre, vagyis a festésnél ne a képre, a formázásnál ne a kész plasztikára, hanem magára a tevékenységre helyezze a hangsúlyt. A kész tárgy aztán olyasvalami, mint mérföldkő egy fejlődési út mentén. Minden tevékenységnek megvan a maga útja és elmélyített világszemlélethez vezet, ha az ábrázolt módon műveljük. Aki így dolgozik, az azt érzi, hogy az egésznek az értelme (őt magát) felvette magába, és ez a lélek mélyét megnyugtató érzés. Mert az életvezetés vélt és néha valóban értelmetlen volta sok ember kudarcát okozza. A tudás minden területe számára, melyekben a fent jellemzett akarat működik, Rudolf Steiner olyan ismereteket ajándékozott, amelyek a tevékenységet ismét fölemelik azokhoz a gyógyerőkhöz, melyekről régi korokban tudták, hogy Merkúr hordozza őket.

Fordította: Kádas Ágnes

(Dr. Grethe Stavenhagen későbbi, ismert neve Dr. Margarethe Hauschka-Stavenhagen)

Jegyzetek

(Megtartottuk Dr. Grethe Stavenhagen utalásait, melyeket a *Natura* folyóirat 5/7. számában megjelent cikke tartalmaz.)

1. Dr. Rudolf Steiner–Dr. Ita Wegman: A gyógyítóművészet...
Natura Budapest Kft., Budapest, 2005
2. Dr. G. Wachsmuth: Die aetherischen Bildekräfte in Kosmos, erde und Mensch. Dornach, 1924
3. Dr. Bockholt, Dr. Hauschka: Erdenstoffe als Ausdruck der Gebärdensprache des Tierkreises.
Natura V 7/8
4. Rudolf Steiner: Das Wesen der Farben. Phil.-Anthr. Verlag Dornach, 1929
5. Dr. Ita Wegman: Der Mensch als Geschöpf kosmischer Kräfte. Natura I.
6. Rudolf Steiner: Die Psychologie der Künste.
Zeitschrift Individualität, I./1

A Keresztény Közösség programjai a 2009. szeptember–2010. április közötti időszakban

A Keresztény Közösség jelenléte Magyarországon több mint húsz éve rendszeres és élő. Az elmúlt évben megrendítő változás és folyamatos fejlődés együtt volt jelen életünkben. Michael Kaiser úr a kezdetektől fogva áldozatos, kezdeményező erővel áthatott, kitartó munkával végezte a szertartásokat és a közösség építését. Tavaly márciusban felmentették papi működéséből, magyarországi tevékenységével össze nem függő okokból, fenntartva a lehetőséget visszatérésére. A szolgálatot két papra bízta: az egy évvel korábban felszentelt első magyar papra, Silye Imrére és a gráci gyülekezethez Lübeckből áttelepült Gwendolyn Fischer asszonyra.

Nagy jelentősége van annak, hogy a folyamatokat felelősséggel hordozó munkatársi kör bővült, erősödött, és havi rendszerességgel tart munkatalálkozókat. A szertartások, szentségek és előadások iránti érdeklődés határozottan nő. A keresztelező és házasságkötési lehetőségek egy teljes évre előre beteltek. Hét gyermek részesült idén a konfirmációban egyéves felkészítő folyamat után, és máris tízen készülnek a jövő évi konfirmálásra. Örömmel tapasztaljuk, hogy egyre többen fedezik fel azt is, amire Rudolf Steiner 1921. július 13-án Stuttgartban tartott előadásán így hívta fel a figyelmet: ... a Keresztény Közösség nemcsak a világ számára általában hordoz nagy jelentőséget, hanem az antropozófiai mozgalom számára is. Immár elérhető távolságba került a gyülekezet alapítása, rendszeres szertartásokkal és folyamatos papi szolgálattal! Ezt egy előkészítő időszakra kell megelőznie, amely várhatóan 2010 nyarán kezdődhet.

Az addig terjedő időszakban az alábbi programokra várjuk a régi tagokat, barátokat és az új érdeklődőket:

2009. szeptember 4–6.: Közösségi kirándulás az Őrségbe

2009. szeptember 12–13., Gödöllőn, az Árnika Központban

Szeptember 12. szombat

- 9:30 Mit közvetítenek a gyermekek rajzaikkal, szövegeikkel arról a világról, ahonnan érkeznek? – Silye Imre előadása, majd beszélgetés
- 11:30 Keresztelezők – 4 gyermek
- 12:45 Közös ebéd
- 14:30–17:00 Ifjúsági találkozó, beszámoló a konfirmánsok táboráról, konfirmánsok felkészítése
- 18:30–20:00 Az Ég és Föld egybefonódása az Emberszentelő Szertartásban – Silye Imre előadása

Szeptember 13. vasárnap

- 9:30 Gyermekek vasárnapi szertartása
- 10:00 Emberszentelő szertartás magyar nyelven
- 11:30 Keresztelezők
- 12:15 Beszámoló és beszélgetés terveinkről, céljainkról
- 13:00 Közös ebéd

2009. november 12., csütörtök 18 órakor A Váci Waldorf-iskolában

Az önmegvalósító ember – Hogyan keresünk és adunk irányt életünknek?
Gwendolyn Fischer előadása

2009. november 13. péntek, Gödöllőn, az Árnika Központban

- 10:00–17:00 Munkatársképzés: A hét szentség az emberi életútban
18:00 Gwendolyn Fischer előadása "A haldoklók és elhunytak kísérése" témájában

2009. november 14. szombat, Gödöllőn, az Árnika Központban

- 9:30 Emberszentelő szertartás angol nyelven
11:30 Beszélgetés: Tagság a Keresztény Közösségben
13:00 Közös ebéd
18:00 Jézus-misztériumok: a Krisztus-lény és Krisztus tette
Gwendolyn Fischer előadása Budapesten a Rudolf Steiner Házban

2010. január 2–3., Gödöllő, Árnika Központ

- Emberszentelő szertartás magyarul
- Gyermekszertartás
- Keresztelők
- Felkészítő beszélgetések
- Konfirmáns felkészítés
- Ifjúsági találkozó
- Nyilvános előadás, beszélgetések

2010. január 16. Órség

- Emberszentelő szertartás magyarul
- A Keresztény Közösség Egyház közgyűlése

2010. február 26–28., Gödöllő, Árnika Központ

- Emberszentelő szertartás (németül vagy angolul)
- Konfirmáns felkészítés
- Nyilvános előadás, beszélgetések

2010. április 9–11., Pesthidegkút

- Emberszentelő szertartás, gyermekszertartás és keresztelők szombaton
- Konfirmáció vasárnap
- Felkészítő beszélgetések
- Ifjúsági találkozó
- Nyilvános előadás, beszélgetések

Programjaink naprakészen elérhetők a Keresztény Közösség honlapján, ahol egyre több érdekes tartalmi írás is olvasható: <http://akereszténykozosseg.org>

Szertartásokra jelentkezés, hírlevélre feliratkozás és további kapcsolat:

Postacím: A Keresztény Közösség Egyház, 2100 Gödöllő, Szabadság út 45.

Drótlelél: info@akereszténykozosseg.org

Telefonon: Nagy Ágoston 06/30-429-0404

Dr.Hauschka

Kozmetikumok

Lábápolás

jó közérzet tetőtől talpig

Lábaink többnyire árnyéklétre vannak kárhóztatva – reggeltől estig zokniba-harisnyába-cipőbe csomagolva hordoznak minket. Eközben igen kevés figyelmet fordítunk rájuk. Teljes súlyunkat hordozzák, miközben lábujjaink a legnagyobb precizitással egyensúlyozzák teljes testünket.

A Dr.Hauschka **Rozmaring lábbalzsammal** az izzadásra hajlamos lábak végre jól érezhetik magukat. A **Fitness lábápoló krém** kényezteti, átmelegíti, vérellátását erősíti, a **Rozmaring lábápoló víz** megeleveníti a fáradt lábakat, és hatékonyan segít a vádliban fellépő görcsök, fájdalmak, puffadás esetén.

A folyóirat ára: 600 Ft